

HOOFSTUK 4: DIE GEVOLGE VAN DIE TEENWOORDIGHEID VAN ONWETTIGE VREEMDELINGE IN SUID-AFRIKA

Die doel van hierdie hoofstuk is om die invloed van onwettige vreemdelinge op verskeie terreine soos die ekonomie, maatskaplike en mediese dienste, misdaad en toekomstige verkiesings in Suid-Afrika, te bepaal.

In die eerste gedeelte van dié hoofstuk word die invloed van onwettige vreemdelinge op misdaad in Suid-Afrika bespreek, en daar word gekyk na die omvang van onwettige vreemdelinge se betrokkenheid by misdaad en die tipes misdade waarby onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika betrokke is.

In die gedeelte waar die ekonomiese implikasies van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika bespreek word, word onder andere gekyk na die geraamde koste van onwettige vreemdelinge vir die ekonomie, insluitende kostes wat aangegaan moet word vir die uitsetting en deportasie van onwettige vreemdelinge sowel as die invloed van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge op die beskikbaarheid van werkgeleenthede in Suid-Afrika. In die daaropvolgende afdeling word die implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge vir die lewering van maatskaplike dienste binne Suid-Afrika, bespreek.

Die laaste gedeelte van dié hoofstuk handel oor die implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge vir die Suid-Afrikaanse politiek en word die omvang van xenofobie teenoor onwettige vreemdelinge en die moontlike invloed van onwettige vreemdelinge op toekomstige verkiesings, bespreek.

1. Onwettige vreemdelinge en misdaad in Suid-Afrika

Gedurende die afgelope tydperk is onwettige vreemdelinge en die implikasies van hulle teenwoordigheid vir verskeie sektore in die RSA, in 'n meer ernstige lig beskou. Onwettige vreemdelinge is soms betrokke by die pleeg van verskeie misdade en word ook dikwels as gevolg van hulle kwesbare posisie in Suid-Afrika deur beide werkgewers wat dié individue wel in diens neem, sowel as deur misdadigers, misbruik.

1.1 Onwettige vreemdelinge as "slagoffers"

Die uitbuiting van onwettige vreemdelinge deur beide misdadigers en werkgewers kom algemeen voor. Sommige werkgewers verkies om onwettige vreemdelinge eerder as wettige arbeiders in diens te neem omdat dié individue dikwels bereid is om vir laer lone en in swak omstandighede te werk. Sulke werkgewers betaal aan onwettige vreemdelinge minimum lone, dreig dikwels om hulle by die owerhede aan te gee en laat hulle in uiters swak omstandighede werk. Omdat onwettige vreemdelinge dikwels gefrustreerd raak om die slagoffers van uitbuiting deur werkgewers en die teiken van klopjagte deur die SAPD te wees, kom aanduidings voor dat dié individue meer waaksaam en versigtig optree om nie gevang of gearresteer te word nie as gevolg van hulle vrees vir deportasie of uitsetting.^(1.)

Volgens bevindings van 'n studie oor die Winterveld, is dit duidelik dat 'n persepsie onder kriminele, werkgewers en selfs die SAPD bestaan dat onwettige vreemdelinge sagte teikens vir misbruik en kriminele aktiwiteite is. Verskeie proefpersone (onwettige vreemdelinge betrokke by die studie) het getuig dat plaaslike inwoners van hulle besittings steel met die wete dat die onwettige vreemdelinge nie die misdaad by die SAPD sal rapporteer nie omdat hulle bang is vir inhegtenisneming en gevolglike deportasie of uitsetting.^(2.) Volgens Reitzes en Bam voel onwettige vreemdelinge soos volg oor die situasie: "They would respond to raids by 'going back to the bush'. They said Mozambicans have readily access to weapons and were good soldiers and noted that immigrants had ambushed the army and police in Orange Farm. They warned of similar action which 'will be more severe because we want to inflict as much damage to deter them from harassing us'."^(3.)

Volgens Reitzes word die probleem vererger deur 'n algemene aanvaarding (deur 'n groot gedeelte van die Suid-Afrikaanse publiek en politici) dat 'n noue verband tussen onwettige vreemdelinge en misdaad bestaan. "The categories of illegal and criminal are often conflated. There is little doubt that international crime syndicates are increasingly penetrating South Africa. However, members of such syndicates are often illegal because they are criminals, and do not wish to have their presence here documented.

Thus, many foreign criminals are illegal. However, it does not therefore follow that all illegal or undocumented immigrants and migrants are criminals."^(4.)

Onwettige vreemdelinge is dus dikwels maklike teikens vir misdadigers of individue wat onwettige vreemdelinge misbruik as gevolg van hulle kwesbare posisie in die RSA.

1.2 Onwettige vreemdelinge as misdadigers

Alhoewel dit nie algemeen aanvaar kan word dat alle onwettige vreemdelinge misdadigers is nie, kan onwettige vreemdelinge nie net as slagoffers beskou word nie. In baie gevalle is onwettige vreemdelinge oortreders van die gereg. Die verhouding tussen misdaad en onwettige vreemdelinge is 'n verskynsel wat in alle state wat 'n onwettige vreemdelingprobleem het, voorkom. Gedurende 1992 was onwettige vreemdelinge verantwoordelik vir die pleeg van 530 misdade in Rusland. Teen 1994 het die getal gestyg tot 15 000. Dié misdade wissel van motordiefstal tot gewapende roof. In Pole is 63 persent van alle misdade gedurende 1994, deur burgers van die voormalige Sowjet-Unie (alhoewel nie almal onwettige vreemdelinge) gepleeg.^(5.)

Die feit dat onwettige vreemdelinge dikwels deur hulle werkgewers misbruik word en die feit dat werkgeleenthede in Suid-Afrika skaars is, dwing onwettige vreemdelinge onder andere, in bepaalde gevalle tot die pleeg van 'n misdaad om 'n bestaan te kan maak. In sekere gevalle is dit vir onwettige vreemdelinge meer winsgewend om by misdaad betrokke te wees as om vir 'n werkgewer te werk wat die minimum lone betaal en/of waar die onwettige vreemdeling in swak omstandighede moet werk.^(6.) Dit is in dié verband deur Matthee, gestel dat: "Many illegal immigrants turn to crime as a means of supporting themselves. This ranges from people smuggling arms to syndicates who raid our precious coastal resources."^(7.) Die betrokkenheid van onwettige vreemdelinge by misdaad is ook deur die Minister van Binnelandse Sake, Dr Buthelezi, bevestig. "We (the Department of Home Affairs) are receiving increasing reports of positive correlations between illegal migration and crimes like prostitution, drug abuse, money laundering, sale of counterfeit goods, illegal movement of arms and car hijacking. This shows the obvious link between migration and security matters."^(8.)

Die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika is opsigself 'n oortreding. Dit is dus vir sulke individue maklik om van 'n minder ernstige misdaad (waaraan hy/sy reeds skuldig is deur onwettig in Suid-Afrika te wees) na meer ernstige kriminele oortredings oor te gaan om geld te verdien. As 'n onwettige vreemdeling byvoorbeeld reeds 'n bestaan voer deur te smous en dagga te verkoop vir geld, sal die verkoop en smokkel van meer ernstige dwelms soos kokaïne, groter risiko's inhou, maar tog meer winsgewend wees. Dit sal dus vir so 'n individu sin maak om die meer ernstige misdaad te pleeg aangesien hy/sy meer geld daarmee sou kon verdien.^(9.)

Dit kan dus nie as algemeen aanvaar word dat alle onwettige vreemdelinge by misdaad betrokke is nie, en onwettige vreemdelinge kan òf as oortreders van die wet òf as maklike teikens vir uitbuiting gesien word. Vervolgens word die omvang van onwettige vreemdelinge se betrokkenheid by misdaad en die tipes misdade waarby hulle in Suid-Afrika betrokke is, bespreek.

1.3 Omvang van onwettige vreemdelinge se betrokkenheid by misdaad

Om die betrokkenheid van onwettige vreemdelinge by misdaad en dié individue se bydrae daartoe akkuraat te bepaal, is 'n moeilike taak. Een rede hiervoor is dat die werklike getal onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika as gevolg van verskeie redes, nie bepaal kan word en nie bekend is nie. 'n Ander rede is dat 'n groot persentasie van misdaad wat in Suid-Afrika gepleeg word, nie gerapporteer word nie. Ten spyte hiervan, kan van bestaande statistiek afgelei word dat onwettige vreemdelinge wel 'n negatiewe invloed op die voorkoms en eskalering van misdaad in Suid-Afrika het.^(10.)

Gedurende 1993 is 4 969 onwettige vreemdelinge in verband met die pleeg van 'n ernstige misdaad (verkragting, moord, diefstal, gewapende roof ensovoorts), gearresteer. Dié gegewe syfer verteenwoordig 5,2 persent van die totale aantal onwettige vreemdelinge wat gedurende dié jaar uit Suid-Afrika gesit is, maar 11,2 persent van die aantal onwettige vreemdelinge wat as gevolg van hulle onwettige teenwoordigheid in Suid-Afrika, deur die SAP gearresteer is. Gedurende dieselfde jaar is die balans van die onwettige vreemdelinge, 44 367, gearresteer deur òf die Departement van Binnelandse

Sake, òf deur lede van die SAW.^(11.) Gedurende 1994 is 12 403 onwettige vreemdelinge vir die pleeg van 'n ernstige misdaad gearresteer. Van dié gegewe getal, was 7 999 van Mosambiek, 2 064 van Zimbabwe en 1 118 van Lesotho. Die totale getal het 13,8 persent van die totale aantal onwettige vreemdelinge wat gedurende 1994 uit Suid-Afrika gesit is verteenwoordig, maar terselfdertyd 27,7 persent van die individue wat gedurende dieselfde jaar deur die SAP gearresteer is - 'n getal van 45 667. Statistiek dui 'n toename van 41 persent in die aantal misdadaadvoorvalle waarby onwettige vreemdelinge vanaf 1993 tot 1994, betrokke was, aan.^(12.)

Deportasie statistiek gee ook 'n aanduiding van onwettige vreemdelinge se betrokkenheid by misdaad:

Tabel V

DEPORTASIES VAN ONWETTIGE VREEMDELINGE VANAF 1991 - 1997:						
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
253	112	* 683	* 215	* 648	* 580	* 851

* - Dui die aantal deportasies aan wat deur die hof beveel is, omdat sommige onwettige vreemdelinge eers hulle vonnisse moet uitdien voordat deportasies uitgevoer kan word. Bogenoemde persone is gearresteer weens hulle betrokkenheid by verskillende tipes misdade en hofbevele is daarvolgens uitgereik.^(13.)

Volgens berekening het die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge by ernstige misdade vanaf 1993 tot 1994, met 41 persent toegeneem.^(14.) Volgens statistiek van die SAPD, was 152 vreemdelinge (beide wettig en onwettig) tussen Januarie en November 1995, by kommersiële misdaad betrokke en moes die Suid-Afrikaanse Regering as gevolg hiervan, meer as R517 986 870 aan onder andere arrestasies en aanhoudings van dié individue, spandeer. As 'n persentasie van die totale misdadaadcyfer, toon dié statistiek aan dat onwettige vreemdelinge gedurende 1995 by 19,6 persent van die totale aantal voorvalle van kommersiële misdade in Suid-Afrika betrokke was.^(15.) Aan die einde van 1996 is meer as 3 000 onwettige vreemdelinge in die Sandton-gebied deur lede van die

SAPD gearresteer. Die gevolg was dat misdaadvoorvalle in dié gebied drasties gedaal en huisinbrake met meer as 70 persent afgeneem het. Die groot aantal huisinbrake in dié gebied is deur die plaaslike polisie toegeskryf aan die feit dat konstruksie maatskappye talle onwettige vreemdelinge in Sandton in diens neem, vir bouwerk in woongebiede.^(16.) Gedurende September 1997 het die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge by misdaad weereens na vore getree met die arrestasie van verskeie onwettige vreemdelinge deur die SAPD in Johannesburg, vir onder andere moord, gewapende roof, die onwettige besit van vuurwapens, diefstal en motordiefstal.^(17.) Vervolgens, word die tipes misdade waarby onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika betrokke is, in meer besonderhede bespreek.

1.4 Tipes misdade waarby onwettige vreemdelinge betrokke is

As gekyk word na die betrokkenheid van onwettige vreemdelinge by misdaad in die onderskeie streke in Suid-Afrika, word dit duidelik dat hulle in sommige streke meer by misdaadvoorvalle betrokke is as in ander. Gedurende 1994 is 19 708 onwettige vreemdelinge uit die Mpumalanga provinsie gesit. Van dié 19 708 is 2 191 (11,15 persent) aangekla weens die pleeg van 'n misdaad. In Gauteng, is 5 830 uit 15 692 onwettige vreemdelinge, wat gedurende 1994 uit die provinsie gesit is, aangekla vir die pleeg van een of meer ernstige misdade. Onwettige vreemdelinge van bepaalde nasionaliteite is deur die SAPD geïdentifiseer om meer by bepaalde kriminele aktiwiteite betrokke te wees as ander, byvoorbeeld:

- a) onwettige vreemdelinge uit Nigerië, word dikwels geassosieer met die smokkel van dwelms (veral kokaïne);
- b) onwettige vreemdelinge uit die voormalige Zaire word geassosieer met die smokkel van diamante;
- c) onwettige vreemdelinge uit Oosterse state byvoorbeeld Sjina en Taiwan, word dikwels geassosieer met die smokkel van perlemoen en kreef; en
- d) onwettige vreemdelinge uit Mosambiek en Angola word geassosieer met die smokkel van wapens.^(18.)

Sulke stereotipering kan onregverdig teenoor individue wees wat wel aan 'n bepaalde nasionaliteit behoort maar nie betrokke is by enige of van die bepaalde misdade nie. Tog het die persepsie ontstaan dat sekere nasionaliteite meer intensief betrokke is by sekere kriminele aktiwiteite, eerder as by ander.^(19.)

Onwettige vreemdelinge wat wel by misdaad betrokke is, is betrokke by 'n groot verskeidenheid van misdade. Een hiervan is die onwettige handel in verskeie goedere na en van Suid-Afrika.

1.4.1 Onwettige handel

As gevolg van onvoldoende kontrole by Suid-Afrikaanse hawes en lughawes en met Suid-Afrika se hertoetrede tot die internasionale mark (na die 1994 verkiesings), het misdaadsindikate vinnig die geredelikheid waarmee beide gesmokkelde goedere en onwettige vreemdelinge sonder die nodige identiteitsdokumente, die land ingebring kon word, begin misbruik. Suid-Afrikaanse doeane en aksynsbeamptes erken dat die mannekrag wat benodig word vir die effektiewe kontrolering en inspeksie van goedere en individue wat die land binnekom en verlaat by hawes en lughawes, onvoldoende. Onreëlmatighede in dokumentasie en die gebrekkige insameling van invoerbelasting het die effektiewe kontrolering van grensposte begin beperk.^(20.)

Gevalle kom voor waar doeane en aksynsbeamptes by grensposte, vraglyste wat aan hulle gegee word as korrek aanvaar en die besending nie geïnspekteer word nie. Internasionale dwelmsindikate wat dit toenemend moeilik vind om toegang tot die Amerikaanse en Europese markte te vind, gebruik Suid-Afrika dan as deurgangspunt vir onder meer die internasionale smokkel van dwelms. Dit is nodig om in gedagte te hou dat nie alle goedere wat Suid-Afrika ingesmokkel word, deur die grensposte gebring word nie, maar dat 'n groot gedeelte van die goedere oor die grens (byvoorbeeld in die omgewing van riviere of waar geen grensheining bestaan nie), ingesmokkel word.^(21.)

1.4.1.1 *Dwelms*

Die smokkel van dwelms na Suid-Afrika hou ernstige implikasies vir veral die algemene gesondheid van Suid-Afrikaanse burgers in. Dwelmverslawing onder Suid-Afrikaanse burgers neem kommerwekkend toe. Een van die redes is dat dwelms teen 'n bekostigbare prys verkoop word. In 'n plaaslike koerantberig is dit gestel dat in Hillbrow byvoorbeeld enige dwelm van *Swazi Grass* (dagga) tot *crack* gekoop kan word. Die pryse waarteen dié dwelms gekoop kon word het van R40 tot R150, gewissel.^(22.)

Terselfdertyd, neem ook die bekendheid en beskikbaarheid van die onderskeie dwelms toe. Verslawing aan dwelms verlaag uiteindelik individuele produktiwiteit; verhoog gesondheids- en maatskaplike kostes wat deur die staat aangegaan moet word; veroorsaak 'n skerp toename in dwelmverwante misdade; en die versnelde verspreiding van die MIV-virus en VIGS deur besmette naalde wat deur verslaafdes gedeel word, neem ook toe.^(23.)

Volgens die SAPD word die smokkel van dwelms (spesifiek die onwettige handel in kokaïne) gedomineer en gemonopoliseer deur onwettige vreemdelinge uit Nigerië. Gedurende Oktober 1994 is vyf Nigeriërs in Johannesburg in hegtenis geneem op aanklagte van dwelmsmokkel. Dié vyf individue was almal onwettige vreemdelinge en was in besit van 13 kilogram kokaïne met 'n markwaarde van meer as R5 miljoen.^(24.)

Internasionale dwelmsindikate gebruik swak bestuurde kushawens en lughawes vir die vervoer van heroïene van veral Asië na die VSA en kokaïne van Latyns-Amerikaanse state na Europese state. Sulke sindikate bring dus dwelms na Suid-Afrika (waar toegang tot die land maklik bekom kan word), vanwaar die dwelms na Europese en Suid-Amerikaanse state gesmokkel word. Volgens 'n verslag van die Internasionale Dwelm Beheerraad (IDB) gebruik georganiseerde misdaadsindikate Afrika en Suid-Afrika toenemend as deurgangspunt na ander dele van die wêreld. Die rede is hoofsaaklik state in Afrika en Suid-Afrika se swak grens- en hawebeheer.^(25.)

1.4.1.2 Wapens

Die smokkel van wapens in suidelike Afrika maar veral na Suid-Afrika, word as 'n groot probleem gesien. In hierdie verband is gestel dat: "There is little doubt that the large number and easy accessibility of firearms contributes to the high levels of criminal violence in South Africa. A key issue is the ease with which potential criminals can acquire firearms. The availability of firearms is reflected in the numbers of licensed guns as well as in estimates of the numbers of illegal weapons in circulation in South Africa. The latter are clearly linked to the history of military conflict in the subcontinent." (26.)

Die langdurige konflik in verskeie state in suidelike Afrika soos Angola en Mosambiek, en die onvolledige demobilisasie van gewapende magte in daardie state of die feit dat demobilisasie en ontwapening in baie gevalle teen 'n baie stadige tempo geskied het, het veroorsaak dat wapens in dié state, steeds volop is. Omdat dié state se ekonomiese gedurende die 1980's en vroeë 1990's onstabiel was en onvoldoende groei toon, is die onderskeie regerings nie in staat om werkgeleenthede aan soldate wat vir jare betrokke was in 'n oorlog en in die meeste gevalle ongeskoold en onbekwaam is, te verskaf nie. Die enigste uitweg vir sulke individue is dikwels om die grens onwettig oor te steek en werk in Suid-Afrika te soek. In baie gevalle word wapens saamgebring om onwettig in Suid-Afrika verkoop te word. Onwettige vreemdelinge is dus dikwels betrokke by die smokkel van wapens vanaf hulle eie state na Suid-Afrika en dra sodoende by tot die geweldige toename in kleinwapenproliferasie in beide Suid-Afrika en die suidelike Afrikaanse streek as geheel. Gedurende 1994 het die SANW beslag gelê op 103 AK-47's en 30 pistole in die besit van onwettige vreemdelinge wat probeer het om die grens naby Komatipoort oor te steek. Volgens die SANW was tussen 60 persent en 75 persent van die onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika gedurende 1996 binnegekom het, gewapen. (27.)

Volgens die 1995 jaarverslag van die SANW is ongeveer 2 000 grenspatrolerende soldate teen 'n koste van ongeveer R47,1 miljoen, in grensgebiede ontplooi. Gedurende daardie jaar is 15 216 onwettige vreemdelinge wat probeer het om die grens onwettig oor te steek aangekeer en in dié proses is beslag gelê op 1 872 onwettig wapens

waarvan 235 AK-47's was.^(28.) Volgens die 1996 verslag is 36 300 individue wat probeer het om die grens onwettig oor te steek gearresteer en in dié proses is op 1 922 onwettige wapens, beslag gelê.^(29.) In hierdie verband stel Oosthuizen dit dat: "The historical concentration of border security personnel and facilities on the northern and eastern borders, provides for limited policing of weapons flowing from Angola. Given this weakness and the limitations of the Namibians to prevent the flow of weapons through their country, it would appear that South Africa can expect a greater number of small arms to enter the country from Angola than has been the case from Mozambique. An increase in proliferation which South Africa cannot afford."^(30.)

Burgers van Oosterse state word ook dikwels geassosieer met die onwettige smokkel van wapens, na en van Suid-Afrika. Gedurende 1996 is 'n Sjinese sindikaat betrokke by die grootskaalse smokkel van wapens vanaf Suid-Afrika na Sjina, Taiwan en Japan, deur die SAPD oopgevlék. As gevolg van die gunstige wisselkoers van die onderskeie state waarheen die wapens gesmokkel is teenoor die wisselkoers van die Rand en die beskikbaarheid van wapens (veral kleinkaliber wapens) in Suid-Afrika, het dit vir sulke sindikaatgroepe al hoe meer winsgewend geword om wapens soos pistole, rewolwers en gewere (veral Z88's en Makarov pistole) in Suid-Afrika te bekom, en dit na die buiteland te smokkel. 'n Ander rede vir die smokkel van wapens uit Suid-Afrika is die streng wapenwetgewing in state soos Japan.^(31.)

Die onwettige smokkel van wapens na Suid-Afrika kan ernstige veiligheidsimplikasies inhou. As onwettige vreemdelinge aanhou om wapens onwettig die land in te bring, of die hoeveelheid wapens wat ingebring word neem dramaties toe, kan die proliferasie van wapens tot gevolg hê dat etniese verskille oorgaan tot etniese konflik en politieke verskille oorgaan tot politieke konflik en geweld in Suid-Afrika. Boonop het gewapende aanvalle gedurende die afgelope paar jaar in Suid-Afrika, dramaties toegeneem. Tussen 1988 en 1993 het moorde met 50 persent en gewapende diefstal met 109 persent, toegeneem. Gedurende 1992 is 500 persone gedood, en 575 gewond in 650 voorvalle waarin AK-47's gebruik is. Dieselfde tipe wapen is gebruik in 165 diefstalle met 'n 61 persent verhoging oor die 1991 syfers.^(32.) Gedurende 1996 was die aantal voorvalle van beide moord met 'n vuurwapen en gewapende diefstal, steeds kommerwekkend. Statistiek toon aan dat 51 415 voorvalle van gewapende diefstal en 11 129 moorde

gedurende daardie jaar met behulp van vuurwapens, gepleeg is.^(33.)

Alhoewel onwettige vreemdelinge nie alleen verantwoordelik gehou kan word vir die onwettige smokkel van wapens na Suid-Afrika en die pleeg van verskeie misdade daarmee nie, kan dié situasie ernstige probleme vir Suid-Afrika inhou.

1.4.1.3 Voertuie

Swak grensbeheer is ook verantwoordelik vir die relatief maklike manier waarop gesteelde voertuie uit Suid-Afrika gesmokkel kan word. Dit word vermoed dat in 'n groot aantal van hierdie gevalle, onwettige vreemdelinge die bestuurders van die voertuie is. Op dié wyse kan 'n onwettige vreemdeling geld maak en op 'n gereelde basis na sy/haar familie in sy/haar eie staat terugkeer. Gedurende Mei 1995 is 21 lede van 'n internasionale motordiefstalsindikaat deur die SAP in KwaZulu-Natal gearresteer. Sewe lede van dié indikaat was onwettige vreemdelinge uit Mosambiek wat al 'n geruime tyd by gevalle van motordiefstal in Suid-Afrika, betrokke was. 'n Aantal voertuie is later naby die KwaZulu-Natal en Mosambiek grens in ruigtes gevind. Die plan was om die voertuie in die nabyheid van die grens te versteek en op 'n gekose nag met die voertuie oor die grens te ry. Die grens kon maklik op verskeie plekke oorgesteek word omdat daar op plekke geen grensheining was nie en die plat grasbedekte terrein het die operasie vergemaklik.^(34.)

1.4.1.4 Ander goedere

Lede van verskeie sindikate (waarvan sommige onwettige vreemdelinge) is gedurende 1995 deur lede van die voormalige SAP en SAPD, gearresteer. Een van dié indikaatgroepe, waarvan die meeste Sjinese burgers was, het perlemoen en ivoor van Midrand na Sjina gesmokkel. Drie Sjinese burgers, twee Zimbabwiese burgers en een Suid-Afrikaner is gearresteer. Die SAPD het gevind dat alhoewel dié indikaat meestal van plaaslike arbeid gebruik maak, die individue wat die operasies beplan en beheer, vreemdelinge is, in sommige gevalle wettig en in ander onwettig.^(35.) Volgens die SAPD is die toestroming van groot getalle onwettige vreemdelinge uit Sjina en die groot aantal Sjinese burgers wat om Suid-Afrikaanse burgerskap aansoek doen, 'n "weselike rede

tot kommer". Vanaf 1996 tot 1998 is meer as 50 verdagtes (waarvan 23 uit Sjina en 13 vanaf Thailand) deur 'n spesiale ondersoekspan van die SAPD wat die bedrywighede van die Chinese Triad (die grootste Sjinese misdaadsindikaat in Suid-Afrika) in die Wes-Kaap intensief ondersoek, in hegtenis geneem. Beslag is gelê op onder meer 5 357 kilogram ontskulpte, 630 kilogram gedroogte en 1 296 blikkies perlemoen.^(36.)

Gedurende Januarie 1997 is vier mans deur die SAPD se Bedreigde Spesies Onderzoek Eenheid in hegtenis geneem vir die onwettige besit van 'n renosterhoring. Twee van die individue betrokke by die misdaad was onwettige vreemdelinge, een uit Zimbabwe en een uit Nigerië. Die SAPD het vermoed dat dié misdadigers betrokke was by 'n internasionale misdaadsindikaat.^(37.)

1.4.2 Ander tipes misdade

Ander tipes misdade waarby onwettige vreemdelinge ook soms betrokke is, word vervolgens bespreek.

1.4.2.1 Pensioen en welsynsbedrog en die vervalsing van dokumente

Pensioen- en welsynsbedrog wat deur burgers van naburige state gepleeg word, is ook tot 'n kommerwekkende mate aan die toeneem. Die individue kom Suid-Afrika binne met hulle onderskeie tuisstate se paspoorte, maar bekom dan 'n vervalste Suid-Afrikaanse identiteitsdokument. Met dié vervalste dokument doen die individue aansoek om pensioen deur 'n fiktiewe Suid-Afrikaanse adres te verskaf. Gedurende 1995 het immigrasiebeamptes by beide die Pekabrug (Ficksburg) en Siphapha's Hek grensposte 'n drastiese toename in grensverkeer opgemerk. Dié toename het veral voorgekom net voor die einde van elke maand (wanneer pensioene gewoonlik uitbetaal word) en het hoofsaaklik bestaan uit ouer persone.^(38.)

Tydens 'n ondersoek geloods deur die Departement van Begroting en Welsyn in Bloemfontein, is gevind dat burgers uit Lesotho wat onwettig om pensioen aansoek doen, woonadresse in veral òf Botshabelo òf Thaba Nchu, in die voormalige Bophutatswana, verskaf. Slegs na die April 1994 verkiesings en die herinlywing van

daardie areas in Suid-Afrika, was inspekteure van die Departement van Pensioen in staat om 'n ondersoek in daardie dorpsgebiede te loods. In die begin van 1993, in 'n periode van drie maande, het amptenare gevind dat in Botshabelo alleen daar meer as 1 000 gevalle voorgekom het waar geen pensionaris by die gegewe adres woonagtig was nie, of dat die pensionaris slegs by die gegewe adres gevind kon word tydens dae wat pensioene uitbetaal word. As in ag geneem word dat 'n gemiddelde bedrag van R400 per maand aan sulke individue uitbetaal is, word beraam dat die jaarlikse koste van bedrag wat gedurende 1993, 1994 en 1995 gepleeg is, miljoene rande beloop het.^(39.)

Grootskaalse bedrog op terreine soos maatskaplike welsyn, vind ook gereeld plaas. Jong meisies (oor die ouderdom van 18 jaar) wat as onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika woon, gaan na naburige state en "huur" of "koop" twee of drie jong kinders. Met die besoek van 'n maatskaplike werker aan landelike gebiede word van hom/haar vereis om die besoek en die verslag binne 'n periode van 30 dae af te handel. Gevalle van jong vroue met twee of meer kinders sonder enige werk word gewoonlik as 'n welsynsgeval aangemeld, en dié vrou ontvang dan 'n welsynstoelaag. Die kinders wat dan van buurstate "geleen" is word dan teruggeneem na hulle eie ouers.^(40.)

Beide die pensioen en die maatskaplike welsynswetgewing maak vir die akkumulاسie van pensioen en welsynsbetalings (vir verskillende redes byvoorbeeld hospitalisasie en siektes) vir 'n maksimum van drie maande, voorsiening. Gevolglik onderneem die onwettige pensionarisse en die "maatskaplike welsynskinders" elke drie maande die tog oor die grens. Hierdie persone kom Suid-Afrika op 'n wettige wyse binne deur gebruik te maak van hulle eie state se paspoorte, maar gebruik dan 'n vervalste Suid-Afrikaanse identiteitsdokument of Suid-Afrikaanse "moeder" om hulle pensioen of welsynsbetalings te ontvang.^(41.)

'n Groot verskeidenheid vervalste identiteitsdokumente en ander dokumente word deur onwettige vreemdelinge gebruik om Suid-Afrika binne te kom, of om hulle onwettige teenwoordigheid binne Suid-Afrika te verbloem. Dié dokumente sluit, onder andere, geboortesertifikate, skool- en kerksertifikate, bankstate, werksaanbiedinge, voormalige TBVC-burgerskapsertifikate, visums, werkpermitte, permanente verblyfsertifikate, Suid-Afrikaanse identiteitsdokumente, en Suid-Afrikaanse paspoorte, in.^(42.)

Gedurende September 1994 is verskeie Nigeriese burgers deur Amerikaanse immigrasiebeamptes aangekeer vir die besit van gesteelde Suid-Afrikaanse paspoorte. Gedurende dieselfde jaar is 142 Nigeriërs met gesteelde Suid-Afrikaanse paspoorte in hulle besit, deur INTERPOL aangekeer. Hierdie individue is oorspronklik aangekeer as gevolg van hulle betrokkenheid by 'n verskeidenheid van kriminele aktiwiteite.^(43.) Volgens die SAPD is Nigeriërs meesters op die gebied van vervalsing van dokumente. Gedurende een maand in 1997 is 250 Nigeriese burgers met vervalste Liberiese identiteitsdokumente deur die SAPD in hegtenis geneem.^(44.)

Dié vervalste of gesteelde dokumente word dikwels gebruik om ander misdade byvoorbeeld die gebruik van vervalste name om bankrekeninge mee te open, te pleeg en die gebruik van vervalste dokumente deur onwettige vreemdelinge is deur die SAPD verbind met die smokkel van ivoor, renoster horings, dwelms, vuurwapens en voertuie. Vals identifikasie en reisdokumente speel oor die algemeen 'n groot rol in hierdie tipe misdaad.^(45.)

1.4.2.2 *Prostitusie*

Onwettige vreemdelinge is ook dikwels betrokke by prostitusie. Die "invoer" van jong meisies vir dié doel het sedert 1994 dramaties toegeneem. Prostitusie sindikate betaal vir die jong prostitute se vliegkaartjies na Suid-Afrika, voorsien akkommodasie en in sommige gevalle, word die meisie se familie betaal. Sulke jong meisies word die land gewoonlik ingebring met 'n toeriste visum (wat vir 'n periode van drie maande geldig is) maar bly onwettig in Suid-Afrika aan nadat die voorgeskrewe verblyfperiode van die visum verstryk het. Sulke prostitute is veral kwesbaar vir eksploitasie deur die persone wat hulle in diens neem. Hulle bevind hulself in 'n vreemde land en ontvang 'n swak salaris. Soms is al vergoeding wat aan die prostitute gegee word, voedsel en verblyf en boonop word hulle paspoorte dikwels met aankoms aan die eienaar van die bordeel oorhandig om te verhoed dat die prostitute Suid-Afrika sal probeer verlaat. Na klopjagte op van die bordele deur die SAPD, is gevind dat 'n groot aantal van dié prostitute MIV positief was.^(46.)

Die benarde situasie waarin onwettige vreemdelinge hulself bevind, dwing hulle dikwels

tot die pleeg van 'n misdaad. In gevalle waar die onwettige vreemdelinge nie werk kan kry en dus nie skuiling of voedsel kan bekostig nie, is misdaad soms die enigste uitweg. Onwettige vreemdelinge word dikwels deur swendelaars en misdaadsindikate misbruik en uitgebuit as gevolg van hulle onwettige teenwoordigheid in die land. As onwettige vreemdelinge kan dié individue nie op regte staatmaak wat gewoonlik aan burgers van 'n staat gegee word nie. Weens die moontlikheid van deportasie en uitsetting, is onwettige vreemdelinge dikwels huiwerig om misdade teen hulle aan die owerhede te rapporteer en sien misdadigers dié individue as "sagte teikens" wat maklik uitgebuit kan word.

Ten spyte hiervan word die betrokkenheid van onwettige vreemdelinge by misdade soos die smokkel van dwelms en wapens deur statistiek bevestig en dra onwettige vreemdelinge as beide slagoffers en as oortreders van wette tot die misdaadsyfer in Suid-Afrika, by.

2. Onwettige vreemdelinge en die Suid-Afrikaanse ekonomie

Migrasie van groot groepe persone hou ernstige ekonomiese implikasies vir beide die staat vanwaar die vreemdelinge kom, en die staat waarheen die vreemdelinge migreer, in. Dié implikasies word vervolgens bespreek.

2.1 Implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge vir die Suid-Afrikaanse ekonomie

Die ekonomiese implikasies wat in die "ontvangende staat" (Suid-Afrika) manifesteer as gevolg van grootskaalse migrasie, word in hierdie onderafdeling bespreek. Die grootste getal onwettige vreemdelinge wat na Suid-Afrika migreer of onwettig in Suid-Afrika aanbly, kom hoofsaaklik van state in Afrika byvoorbeeld Namibië, Zimbabwe, Mosambiek en Botswana. Onwettige vreemdelinge wat vanaf dié state na Suid-Afrika migreer, het oor die afgelope paar jaar dramaties toegeneem. Die "sturende state" ondervind as gevolg van dié migrasie 'n mate van ekonomiese verligting omdat minder druk op veral gesondheids- en maatskaplike dienste geplaas word. Duisende families in dié armer state

is afhanklik van die stuur van geld deur migrante (beide wettig en onwettig) wat in Suid-Afrika werksaam is en individuele huishoudings verdien tot soveel as 40 persent van hulle inkomste op dié wyse.^(47.)

Die "ontvangende staat" aan die ander kant, ondervind egter min positiewe gevolge. Een rede is dat 'n groot gedeelte van die onwettige vreemdelinge wat na Suid-Afrika migreer, ongeletterd is en dus nie 'n produktiewe bydra tot die ekonomie kan maak nie. Die feit dat onwettige vreemdelinge bereid is om vir laer lone te werk, het dikwels 'n verlaging in loonvlakke tot gevolg en veroorsaak dat minder werkgeleenthede vir Suid-Afrikaanse burgers beskikbaar is. 'n Ander rede is dat kostes wat deur 'n regering aangegaan word vir skoolonderrig en mediese dienste 'n swaar las op so 'n ontvangende staat se ekonomie plaas. In dié opsig is Suid-Afrika geen uitsondering nie.^(48.)

Gedurende die afgelope tyd het die Suid-Afrikaanse Regering 'n strenger en meer beperkende houding teenoor onwettige vreemdelinge begin inneem. 'n Aspek wat veral na vore tree is die feit dat hoe meer onwettige vreemdelinge wat bereid is om in uiters swak omstandighede en vir minder geld as wettige burgers te werk Suid-Afrika binnekom, hoe minder werkgeleenthede sal vir Suid-Afrikaanse burgers beskikbaar wees.^(49.) In dié verband is dit gestel dat: "The illegal alien problem has some very destructive effects on South African society. Firstly, because these illegal immigrants are generally willing to work for very low wages, they deprive South African citizens of opportunities for employment."^(50.)

Volgens die Suid-Afrikaanse Adjunk-minister van Finansies, Gill Marcus, was die indiensneming in die Suid-Afrikaanse informele sektor gedurende einde 1995, beraam op 11 persent van die totale arbeidsmag en was 33 persent van die totale Suid-Afrikaanse bevolking, werkloos, dit wil sê 4,656 miljoen werklose burgers.^(51.) In die *1996 Bevolkingswitskrif* word die werkloosheidsyfer (vir 1996) op 40 persent geraam - 'n toename van sewe persent.^(52.) Die feit dat onwettige vreemdelinge in diens geneem word terwyl so baie van Suid-Afrika se eie burgers werkloos is, is dus ekonomies negatief. In 'n poging om die probleem op te los, het die Suid-Afrikaanse Minister van Binnelandse Sake, Dr Buthelezi, in 'n persverklaring 'n beroep op die privaatsektor gedoen om hulle ondersteuning vir die Heropbou- en Ontwikkelingsprogram (HOP) te

demonstreer deur vakante poste met Suid-Afrikaanse burgers te vul, in stede daarvan om onwettige vreemdelinge in diens te neem.^(53.) "With unemployment running at above 34 percent and millions of illegals making a living in South Africa, it can be postulated that if all the illegal aliens were removed, the unemployment problem will be closer to a solution."^(54.)

Werkgewers het egter in sommige gevalle 'n ander mening oor die kwessie van indiensneming van onwettige vreemdelinge. In een geval is 'n boer in die omgewing van die Limpoporivier beboet vir die indiensneming van enkele onwettige vreemdelinge op sy plaas. Volgens hom sal verskeie boere in die streek bankrot speel as hulle daarvan weerhou word om onwettige Zimbabwiese arbeiders, wat bereid is om vir tot soveel as R250 per maand te werk, op die plase in diens te neem. Dit plaas die Suid-Afrikaanse Regering in 'n onbenydenswaardige posisie. Aan die een kant is dit die Suid-Afrikaanse Regering se beleid om die instroming van onwettige vreemdelinge van ander state na Suid-Afrika te verminder, en sodoende werkgeleenthede vir Suid-Afrikaanse burgers te skep en te verseker. As die Suid-Afrikaanse Regering egter 'n beleid van boetes aan werkgewers van onwettige vreemdelinge en uitsettings van onwettige vreemdelinge wat in 'n onwettige werk situasie gevang word, streng navolg, ontstaan die risiko dat vele maatskappye en organisasies groot finansiële verliese sal ondervind. As dit gebeur sal verdere finansiële druk op die ekonomie sowel as die regering geplaas word. 'n Sekere mate van buigbaarheid is dus nodig in die implementering en toepassing van die *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991*. Aan boere word nou tydelike werkpermitte uitgereik as vreemdelingarbeiders in diens geneem word. Volgens die Departement van Binnelandse Sake is dit wel nodig om die permitte uit te reik as erkenning van die *de facto* arbeidsituasie op plase in die grens areas.^(55.)

Volgens Reitzes is die redenasie dat onwettige vreemdelinge deels verantwoordelik is vir die feit dat Suid-Afrikaanse burgers werkloos is, egter onwaar en meer navorsing is nodig om te bevestig dat werkgewers onwettige vreemdelinge slegs in diens neem omdat hulle onder die indruk is dat onwettige vreemdelinge maklik misbruik kan word. Reitzes stel dit dat die volgende faktore 'n invloed kan hê op die indiensneming van onwettige vreemdelinge eerder as plaaslike werkers:

- a) die struktuur en behoefte van sekere sektore: die landbousektor byvoorbeeld, vereis oor die algemeen seisoenale arbeid en die konstruksiesektor vereis korttermyn kontrakwerkers (omstandighede waarin vele plaaslike arbeiders nie bereid is om in te werk nie, omdat hulle vaste aanstellings verkies wat werk dwarsdeur die jaar waarborg);
- b) die werksomstandighede in bepaalde sektore: plaaslike arbeiders verkies dikwels die opsie van eie behuising in nabygeleë plakkerskampe, eerder as behuising deur boere op plase verskaf (behuising wat deur boere op plase verskaf word gee onwettige vreemdelinge die geleentheid vir werk met behuising, wat hulle in ander omstandighede moeilik sou kon bekom); en
- c) die beskikbaarheid van plaaslike arbeiders vir bepaalde poste: 'n persepsie onder immigrante en sekere werkgewers bestaan dat Suid-Afrikaanse werkers nie bereid is om bepaalde werk te doen nie omdat hulle dié tipe werk as minderwaardig en "benede" hulself beskou.^(56.)

Die Congress of South African Trade Unions (COSATU) is ook van mening dat onwettige vreemdelinge nie alleen verantwoordelik gehou kan word vir die stygende vlak van werkloosheid in Suid-Afrika nie. COSATU se simpatieke houding teenoor onwettige vreemdelinge het duidelik na vore getree tydens dié vakbond se kongres gedurende September 1994, waartydens 'n beroep op die Suid-Afrikaanse Regering gedoen is om die HOP program se visie te verbreed sodat die suidelike Afrikaanse streek as geheel daarby kon baat. Dié beroep het die opvoeding en opleiding van onwettige vreemdelinge asook die integrasie van hierdie individue in die Suid-Afrikaanse plaaslike gemeenskappe, ingesluit.^(57.) "The demon is not illegal immigration, it is xenophobia and racism. Home Affairs persists in the use of the term 'aliens' to describe people from our neighbouring states, people intricately bound with the destiny of South Africa, people who are, if anything, owed reparation for apartheid crimes."^(58.)

Volgens onwettige vreemdelinge, is dit in baie gevalle plaaslike arbeiders wat nie bereid is om in bepaalde omstandighede te werk nie en die werkgewer se enigste uitweg is dan om individue in diens te neem wat bereid is om die werk te doen.^(59.)

Die indiensneming van onwettige vreemdelinge in verskeie sektore word dus deur

sommige as 'n groot vraagstuk gesien. Vervolgens, word die sektore waarin onwettige vreemdelinge gewoonlik in staat is om werk te bekom en die moontlike invloed van onwettige vreemdelinge op dié sektore, bespreek.

2.2 Betrokkenheid van onwettige vreemdelinge in die onderskeie sektore

'n Verslag deur Toolo en Bethlehem, het die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in verskeie dele van die Suid-Afrikaanse ekonomie bevestig en is onwettige vreemdelinge hiervolgens, in veral die landbousektor, hotel- en restaurantbedryf, konstruksiematskappye, die huishoudelike sektor en informele handelsektor, werksaam. Sedert die vroeë 1980's was die landbousektor 'n goeie bron van werkgeleenthede vir onwettige vreemdelinge. Groot getalle onwettige vreemdelinge, hoofsaaklik afkomstig van Mosambiek en Zimbabwe, werk op plase in Mpumalanga en suikerplantasies in die noorde van KwaZulu-Natal. Op verskeie grensplase in Mpumalanga, word op groot skaal van onwettige vreemdelingarbeid gebruik gemaak, juis omdat onwettige vreemdelinge bereid is om vir 'n minimale loon te werk. Gedurende 1995 is vasgestel dat tot 200 onwettige vreemdelinge op sommige plase werksaam is, en op ander tot soveel as 1 000 (waarvan die meeste afkomstig uit Mosambiek).^(60.) Anders as plaaslike arbeiders, is onwettige vreemdelinge wat op plase in diens geneem is, meestal bereid om van akkommodasie op plase wat deur die boere verskaf word, gebruik te maak.^(61.)

Plaaslike arbeiders verkies dikwels om in hulle eie huise in die nabygeleë, voormalige tuislande byvoorbeeld Kangwane te woon, eerder as op die plase. As 'n boer 'n plaaslike arbeider in diens neem, moet hy dus nog addisionele vervoerkoste vir sy werkers betaal. Laasgenoemde en die feit dat die onwettige vreemdelinge dikwels bereid is om teen 'n minimale loon te werk, is een van die redes hoekom boere eerder van onwettige vreemdelingarbeid as van plaaslike arbeid gebruik maak. Boere word egter deur wetgewing verplig om 'n vreemdelingarbeider te registreer sodra so 'n individu in diens geneem word. Indien 'n boer se aansoek om registrasie goedgekeur word, word 'n geldige permit aan so 'n werker gegee en koste van registrasie beloop ongeveer R100. 'n Probleem wat egter telkens voorkom is dat boere die registrasie van vreemdelingarbeiders tot so lank as ses maande uitstel om seker te maak dat die arbeider

hardwerkend is en of die vreemdelingarbeider op die plaas sal aanbly vir die periode soos op die permit aangedui.^(62.)

Volgens the South African Agricultural and Plantations and Allied Workers Union (SAAPAWU) is die onwettige vreemdelingarbeiders uit veral Mosambiek, bereid om in swakker omstandighede as plaaslike werkers, te werk. Op sommige plase was die lone teen 1997 tot so min as R80 per maand (minder as die minimum lone in Mosambiek) en op ander word werkers net van kos en verblyf voorsien.^(63.)

Die Mosambiekse Arbeidskantore beraam dat ongeveer 20 000 Mosambiekse arbeiders op plase in Mpumalanga werksaam is, terwyl boere in die Noordelike Provinsie se grensgebiede van 'n beraamde 7 000 tot 8 000 Zimbabwiese arbeiders op plase gebruik maak. 'n Groot persentasie van sulke arbeiders gebruik egter die werkgeleentheid op plase slegs om genoeg geld te verdien om na die groot stede, byvoorbeeld Johannesburg, te gaan. Vele onwettige vreemdelinge glo dat eindelose werkgeleentheid, in dié gebied bestaan.^(64.) "Gauteng is a popular choice for many illegal immigrants. Yet it does not share any border with a foreign country. Illegal immigrants disappear into the human maze of Johannesburg's settlements and surrounding areas."^(65.) Werkers wat wel op plase deur boere geregistreer is en die plaas daarna verlaat, word volgens wetgewing (die *Wet op Vreemdelingbeheer, no 96 van 1991*) as 'n onwettige vreemdeling, beskou.

Volgens die South African Commercial, Catering and Allied Workers Union (SACCAWU), het die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in die hotel- en restaurant bedryf gedurende die laaste paar jaar, toegeneem. Dié verhoogde teenwoordigheid is bevestig deur ampsdraers van die Tea Room and Restaurant Industrial Council. Volgens dié ampsdraers is die meeste van die onwettige vreemdelinge afkomstig van Zimbabwe en Mosambiek, en word dikwels in die plek van Suid-Afrikaanse burgers aangestel omdat hulle bereid is om teen laer lone te werk. 'n Voorbeeld hiervan is die Cafe Zurich in Hillbrow. Twintig Suid-Afrikaanse werkers is deur die eienaar afgedank en vervang deur twintig onwettige vreemdelinge uit die voormalige Zaïre, omdat dié individue bereid was om vir footjies alleen te werk.^(66.)

In die konstruksiesektor het die aantal onwettige vreemdelinge ook toegeneem. Volgens

die Construction and Allied Workers Union (CAWU) word groot getalle onwettige vreemdelinge deur veral sub-kontrakteurs in diens geneem. Die aantal sub-kontrakteurs het gedurende die afgelope paar jaar geweldig toegeneem en verskaf ongeveer 80 persent van alle werkgeleenthede in die behuising en konstruksie bedryf. Onwettige vreemdelinge word dikwels deur dié werkgewers misbruik en gevalle is al aangemeld waar onwettige vreemdelinge vir so min as R80 per week, in diens geneem word.^(67.)

'n Soortgelyke situasie bestaan in die huishoudelike sektor. Volgens die South African Domestic Workers Union (SADWU), het die getalle onwettige vreemdelinge uit veral Malawi en Zimbabwe, in dié sektor geweldig toegeneem en omdat dié individue, soos in die meeste van die ander sektore, bereid is om vir minder geld te werk en huiwerig is om by vakbonde aan te sluit, verkies werkgewers onwettige vreemdelinge bo Suid-Afrikaanse burgers.^(68.)

Dit kan dus afgelei word dat onwettige vreemdelinge nie noodwendig in diens geneem word op grond van hulle vaardighede nie, maar hoofsaaklik omdat hulle bereid is om teen laer lone en onder swak omstandighede te werk en omdat onwettige vreemdelinge dikwels gekant is teen vakbonde (hoofsaaklik omdat hulle bang is dat deur by 'n vakbond aan te sluit, die owerhede hulle sal kan opspoor).^(69.)

Sommiges redeneer dat die groot getal onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika buitengewone ekonomiese druk op die owerheid plaas en terselfdertyd die kapasiteit om die nodige dienste aan Suid-Afrikaanse burgers te lewer, verlaag. Volgens hulle het die teenwoordigheid van toenemende getalle onwettige vreemdelinge veral 'n nadelige effek op die sosio-ekonomiese opheffing van Suid-Afrikaanse burgers.

2.3 Die invloed van onwettige vreemdelinge op die sosio-ekonomiese opheffing van Suid-Afrikaanse burgers

Soos reeds genoem, is 'n groot aantal van die onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika dikwels nie in staat om 'n positiewe bydrae tot die Suid-Afrikaanse ekonomie te maak nie en moet die regering addisionele kostes aangaan om mediese dienste (aan onwettige

vreemdelinge) en skoolonderrig (aan onwettige vreemdelinge se kinders), te verskaf. Volgens beramings het onwettige vreemdelinge tydens 1993 'n addisionele las van ongeveer R165 miljoen op die Suid-Afrikaanse ekonomie geplaas. Dit is ook al beraam dat die Suid-Afrikaanse Regering jaarliks ongeveer R400 aan elke onwettige vreemdeling bestee en diensverskaffing aan onwettige vreemdelinge binne Suid-Afrika het die belastingbetaler vanaf 1991 tot 1996, R5 biljoen gekos. Dié bedrag spruit onder andere voort uit eise en verwagtinge vir behuising, gesondheidsdienste en polisiëring. Sulke kostes het vrese laat ontstaan dat die addisionele eise wat op dié manier aan die HOP gestel word, uiteindelik sou lei tot die program se ondergang.^(70.)

Volgens Abraham, het die staat gedurende 1994 meer as R210 miljoen spandeer om behuising, skoolonderrig, polisiëring en mediese dienste aan slegs onwettige vreemdelinge uit Mosambiek te verskaf. Mosambiekse onwettige vreemdelinge is gedurende 1995 op tussen 500 000 en twee miljoen individue beraam. Dié bedrag wat op die onwettige vreemdelinge uit Mosambiek spandeer is, beslaan meer as een tiende van die totale bedrag wat vir die HOP program begroot is.^(71.) In dié verband het die Suid-Afrikaanse Minister van Binnelandse Sake, Dr Buthelezi, dit gestel dat: "The matter of illegal aliens remains high on the agende of my department. With an illegal alien population estimated at between 2,5 million and 5 million, it is obvious that the socio-economic resources of the country, which are under severe strain as it is, are being further burdened by the presence of illegal aliens. The cost implications becomes even clearer when one makes a calculation suggesting that if every illegal costs our infrastructure say R1 000 per annum, then multiplied by whatever number one may wish, it becomes obvious that the cost runs into billions of rands per year."^(72.)

'n Nuwe makro-ekonomiese strategie, naamlik die Growth, Employment and Redistribution Programme (Gear), is gedurende 1996 deur die Departement van Finansies bekend gestel. Volgens die Departement is dié program: "A strategy for rebuilding and restructuring the economy in keeping with the goals set in the Reconstruction and Development Programme (RDP). In the context of this integrated economic strategy, we can successfully confront the related challenges of meeting basic needs, developing human resources, increasing participation in the democratic institutions of civil society and implementing the RDP in all its facets."^(73.)

Die volgende dien as Gear se steunpilare:

- a) 'n kompeterende, vinnig groeiende ekonomie waarin genoeg werkgeleenthede vir almal op soek na werk, geskep sal word;
- b) 'n herverspreiding van inkomste en geleenthede te gunste van die armes;
- c) 'n gemeenskap waarin goeie gesondheid, skoolonderrig en ander dienste aan almal beskikbaar sal wees; en
- d) 'n omgewing waarin wonings veilig en werkplekke produktief sal wees.^(74.)

Dit is gedurende April 1997 in die Parlement gestel dat: "The interests of South African citizens must receive the highest priority. Job opportunities, access to State aid programmes, housing, welfare, education and many more such services need to be protected, in the first instance, for the citizens of this country."^(75.) Geld wat dus op onwettige vreemdelinge spandeer word, beïnvloed die implementering van programme byvoorbeeld HOP en GEAR. Die effek van onwettige vreemdelinge op die sukses van die HOP en GEAR, word dikwels as die rede vir strenger maatreëls teen onwettige vreemdelinge, gesien.

Om die invloed van onwettige vreemdelinge op die Suid-Afrikaanse ekonomie volledig te bespreek, is dit nodig dat die beraamde ekonomiese implikasies en die kostes wat deur die Suid-Afrikaanse Regering aangegaan moet word om die onwettige vreemdelinge te arresteer, aan te hou, te verwyder en ander verwante kostes, in gedagte gehou moet word.

2.4 Kostes verbonde aan die uitsetting en deportasie van onwettige vreemdelinge

Sedert 1990 het die deportasie (na 54 state) en die uitsetting (na 102 state) van onwettige vreemdelinge en daarmee gepaardgaande die uitgawes wat deur die Suid-Afrikaanse Regering aangegaan moes word, dramaties toegeneem. "Financial resources used for tracing illegal immigrants, keeping them in holding facilities and repatriating them are an onerous strain on the country."^(76.) Die opsporing, aanhouding, uitsetting en

deportering van onwettige vreemdelinge kos die staat miljoene rande per jaar. Koste wat deur die Departement van Binnelandse Sake aangegaan word vir die deportering en uitsetting van onwettige vreemdelinge, kan in direkte en indirekte kostes, verdeel word. Direkte kostes sluit vervoerkostes (byvoorbeeld trein- en vliegkaartjies na die onwettige vreemdeling se tuisstaat), en voedsel en behuising wat tydens aanhouding aan onwettige vreemdelinge gegee word, in. Indirekte kostes behels uitgawes soos die handhawing van mannekrag en lone tydens die proses van aanhouding, deportasie of uitsetting. Die onderskeie direkte en indirekte kostes betrokke by die deportasie en uitsetting van onwettige vreemdelinge kan, afhangende van verskeie faktore, verskil.

In die geval van die deportasie van 'n onwettige vreemdeling is die indirekte koste meer as in die geval van uitsetting, omdat die onwettige vreemdeling dikwels vir lang periodes moet wag voordat hy/sy in die hof verskyn om verhoor te word. In dié tydperk kan direkte kostes soos voedsel vir die onwettige vreemdeling en kostes wat aangegaan moet word vir die aanhouding van die onwettige vreemdeling, ook toeneem. Die direkte vervoerkoste wat aangegaan moet word vir die uitsetting van onwettige vreemdelinge, verskil van streek tot streek. In Mpumalanga het die uitsettings van onwettige vreemdelinge uit Mosambiek deur die Lebombo-grenspas gedurende 1995, sowat R20 (per individu), gekos. Vanaf KwaZulu-Natal is onwettige vreemdelinge per vragmotor na Nelspruit vervoer en by die Ressano Garcia-grenspas teen 'n koste van R40 per individu, aan Mosambiek oorhandig. Onwettige vreemdelinge wat in Gauteng aangekeer is (waarvan die grootste aantal Mosambiekse en Zimbawiese onwettige vreemdelinge is), is per trein teen 'n koste van R45 per kop, na Nelspruit vervoer en vandaar na hulle eie state teruggestuur. Koste betrokke by die uitsetting van onwettige vreemdelinge, afkomstig vanaf vergeleë state kan vanaf R1 000 per persoon (na state byvoorbeeld Tanzanië en Malawië) tot soveel as R8 000 per persoon (na Oos-Europese en Midde-Oosterse state), beloop.^(77.)

Volgens die Minister van Binnelandse Sake spandeer die Suid-Afrikaanse Regering ongeveer R210 miljoen per jaar (direkte en indirekte kostes ingesluit) aan die deportasie en uitsetting van onwettige vreemdelinge.^(78.) Volgens die Departement van Buitelandse Sake was die totale koste van deportasie en uitsetting van onwettige vreemdelinge vanaf 1 April 1997 tot 6 Maart 1998, R58 091 166 miljoen. Van dié bedrag is R6 129 598

miljoen spandeer aan die vervoer van onwettige vreemdelinge tydens uitsetting of deportasie en R51 961 568 aan indirekte kostes soos mannekrag.^(79.)

Volgens die SANW is die koste betrokke by elke onwettige vreemdeling wat by die grens aangekeer word, R4 000 of selfs meer. Dié bedrag van R4 000 sluit die volgende in:

- a) koste vir die handhawing van mannekrag en toerusting wat nodig is om die grens te patrolleer (koste om infrastrukture te onderhou, administrasiekoste en uitsettingskoste); en
- b) koste wat aangegaan moet word vir die betaling van SAPD-personeel, SANW-personeel en immigrasiebeamptes; en tyd spandeer deur die personeel om onwettige vreemdelinge te prosessee.^(80.)

Die arrestasie, deportasie en uitsetting van onwettige vreemdelinge kos die regering dus jaarliks groot bedrae geld. Die feit dat die getalle onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika onwettig binnekom of onwettig in Suid-Afrika aanbly jaarliks toeneem, beklemtoon die feit dat indien die regering nie drastiese maatreëls implementeer om die geweldige invloed van onwettige vreemdelinge te stuit nie, die enorme bedrae wat jaarliks aan onwettige vreemdelinge spandeer word, verder mag verhoog.

3. Maatskaplike implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika

Die persepsie wat bestaan oor die implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge vir gesondheids- en maatskaplike dienste in Suid-Afrika, het gedurende Augustus 1995 duidelik na vore getree tydens 'n navorsingsprojek in die Thabong-nedersetting naby Welkom. Verskeie inwoners het hulle kommer uitgespreek oor die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in dié informele nedersetting. Sommige van die onwettige inwoners was vanaf state sover as Zambië afkomstig op soek na werkgeleenthede en beter lewensomstandighede. Volgens die inwoners, was die onwettige vreemdelinge onbekwaam, ongeskoold, vuil en het die verspreiding van siektes (veral seksueel-oordraagbare siektes byvoorbeeld die MIV-virus), veroorsaak.^(81.)

3.1 Gesondheid

Ten einde die invloed van onwettige vreemdelinge op maatskaplike gebied in Suid-Afrika te evalueer, is dit nodig om die maatskaplike milieu van die suidelike Afrikaanse streek as geheel, in ag te neem. 'n Belangrike aspek is die beskikbaarheid van noodsaaklike dienste (byvoorbeeld mediese dienste) in beide Suid-Afrika en sy buurstate.

3.1.1 Siektes

Die dramatiese verspreiding van die MIV-virus en ander siektes in Afrika en meer spesifiek suidelike Afrika hou uiteindelik verband met die hoë voorkoms van armoede en die onvoldoende beskikbaarheid van mediese dienste in dié streek. Judith Head stel dit soos volg: "Poverty is ubiquitous in Southern Africa. In many countries of the region large numbers of people regularly do not get enough to eat. In addition, to malnutrition; tuberculosis, bilharzia, malaria and measles are all common. All these diseases weaken the immune system and leave the individual more vulnerable to subsequent infection. It is plausible that if two people are exposed to HIV infection, the person with a compromised immune system will be more vulnerable than the person who is well fed and healthy."^(82.)

Verskillende sienings bestaan rakende onwettige vreemdelinge se bydrae tot die verspreiding van siektes en/of virusse in Suid-Afrika. Sommige is van mening dat meeste van die vreemdelinge wat Suid-Afrika binnekom, draers van oordraagbare siektes, is. "As far as our health services are concerned, these aliens quietly place an unbearable burden on available facilities. In addition they also create an unacceptable health risk to the citizens of South Africa, because they are not vaccinated against dangerous diseases. Furthermore, a very large percentage of these people are already HIV positive or already have AIDS in an advanced stage."^(83.) Ander is egter van mening dat onwettige vreemdelinge nie verantwoordelik is vir die verspreiding van oordraagbare siektes (byvoorbeeld MIV), nie. "It is not true that some of the ills that South Africa is suffering, in relation to migration, are created by people who have returned from exile and those who come from the neighbouring states. We know that the first person to die of AIDS

was an American actor called Hudson, a white American"^(84.)

Dit is belangrik om te noem dat nie alle onwettige vreemdelinge wat in Suid-Afrika woon of Suid-Afrika onwettig binnekom, draers van siektes en virusse is nie. 'n Gebrek aan effektiewe mediese dienste en higiëne in buurstate en ondervoeding is egter dikwels die oorsaak van vele siektes waaraan individue van buurstate ly. Hulle ondervoede liggame besit min weerstand teen siektes soos geelkoors, cholera, tuberkulose en die MIV-virus. As sulke individue Suid-Afrika dan onwettig binnekom, word dié siektes ook oor grense saamgebring. Die oorgrote meerderheid van die onwettige vreemdelinge wat Suid-Afrika binnekom, arriveer in 'n algemene toestand van swak gesondheid en is tot 'n groot mate ondervoed.^(85.) Swak gesondheidsomstandighede en 'n gebrek aan beskikbare mediese dienste in Suid-Afrika se buurstate is dus soms die oorsaak dat onwettige vreemdelinge wel draers van virusse en siektes is. Volgens Head sal meer individue in Afrika en Suid-Afrika die MIV-virus en ander siektes opdoen as individue in Noord-Amerikaanse en Europese state omdat laasgenoemde burgers beter gevoed en oor die algemeen meer gesond is. Gevolglik gaan onwettige vreemdelinge na Suid-Afrikaanse klinieke en hospitale, indien hulle mediese aandag verlang. Aangesien onwettige vreemdelinge egter soms uit konflikgeteisterde gebiede kom, armoedig en ondervoed is, benodig hulle dikwels meer intensiewe mediese aandag as plaaslike burgers.^(86.)

'n Belangrike negatiewe gevolg van die verspreiding van die MIV-virus en VIGS is dat potensieel aktiewe dele van die samelewing en 'n belangrike deel van die werksmag onbevoeg word om te werk. Vele gesinne en families word sonder 'n broodwinner gelaat wat verder bydra tot armoede en ondervoeding. VIGS verswak die ekonomie deurdat fondse op addisionele mediese dienste en navorsing in stede van ekonomies produktiewe sektore, spandeer word. Gevolglik verminder hulpbronne wat andersins beskikbaar sou wees vir gemeenskapsopbouwende aktiwiteite soos onderrig en landbounavorsing.^(87.) VIGS het ook 'n "stoot" effek tot gevolg. Onwettige vreemdelinge migreer dikwels van een plek na die ander op soek na werk. In dié proses word nie net VIGS nie, maar ook ander siektes van die een gebied na die ander versprei.^(88.)

Vanaf 1995 is gevalle van malaria en cloroquine weerstand, in Mpumalanga, geassosieer met die migrasie van onwettige vreemdelinge vanaf Mosambiek na Suid-Afrika. Die

verband tussen onwettige migrasie en epidemies het in die Nsanje-streek in Malawi, 15 kilometer vanaf die grens, ontstaan. Migrasie heen-en-weer oor die grens, het veroorsaak dat cholera, die MIV-virus en tuberkulose-gevalle bykans in dieselfde mate aan beide kante van die grens voorgekom en toegeneem het. "Factors which tend to be associated with sudden increases in HIV-infection rates include high migration rates and the presence of major travel routes and borders."^(89.)

Omdat gesondheidsmaatreëls wat die voorkoming en verspreiding van bogenoemde en ander oordraagbare siektes verhoed, bykans nie meer in Afrikastate bestaan nie, vind verspreiding veral plaas langs dié roetes wat deur onwettige vreemdelinge gebruik word om te migreer, insluitende dié roetes na Suid-Afrika. Gevolglik word geweldige druk op plaaslike sowel as nasionale gesondheidsdienste geplaas.^(90.)

3.1.2 Die gebruik van Suid-Afrikaanse klinieke deur onwettige vreemdelinge

Klinieke in die Thabong-nedersetting is deur die Suid-Afrikaanse Regering opgerig met die doel om beter gesondheidsdienste aan Suid-Afrikaanse burgers te lewer. Dié klinieke was gedurende 1995 egter al so oorvol van onwettige vreemdelinge dat geen behoorlike mediese versorging aan of onwettige vreemdelinge of plaaslike inwoners gegee kon word nie. Plaaslike inwoners was tot so 'n mate ontevrede oor die teenwoordigheid van die onwettige vreemdelinge en die sorg wat hulle by die klinieke ontvang het, dat van die kliniek se personeel met geweld gedreig is indien verdere mediese sorg aan die onwettige vreemdelinge gegee sou word.^(91.)

Dokters en verpleegsters van die H.F. Verwoerd en Ga-Rankuwa Hospitale in Pretoria, Baragwanath Hospitaal in Soweto en die Hillbrow Hospitaal in Johannesburg gedurende 1995 verklaar dat: "Staatshospitale bars uit hul nate met MIV-besmette pasiënte en mense wat van veral Suid-Afrika se buurstate hierheen stroom vir gratis behandeling, terwyl tersiëre mediese dienste weens 'n tekort aan geld afgeskaal word. Byna elke swanger vrou in Afrika weet dat sy hier gratis mediese sorg kan kry. En dit kos oneindig baie geld."^(92.) Klinieke in Kangwane en Gazankulu het aan die begin van 1996, dieselfde probleem ondervind. Dié klinieke is gestig om aan die mediese behoeftes van Suid-Afrikaanse burgers te voorsien, maar groot getalle onwettige vreemdelinge gaan na dié

klinieke in die hoop om mediese dienste te ontvang wat nie in hulle eie state beskikbaar is nie. Dié dienste kan egter nie suksesvol gelewer word as gevolg van die druk wat deur groot getalle onwettige vreemdelinge uit veral Mosambiek daarop geplaas word.^(93.)

Dit is bykans onmoontlik om 'n presiese beraming van bedrae wat die Suid-Afrikaanse Regering jaarliks aan maatskaplike dienste vir onwettige vreemdelinge spandeer, te maak. Tog is dit duidelik dat koste wel aangegaan word. In die omgewing van die Swaziland en Lesotho grense, maak onwettige vreemdelinge van klinieke aan die Suid-Afrikaanse kant van die grens gebruik in geval van siekte of ongelukke. Suid-Afrikaanse migrasiebeamptes by die Sani-Pas grenspos aan die Lesotho/KwaZulu-Natal grens, het gedurende 1995 gerapporteer dat burgers van Lesotho van nabygeleë Suid-Afrikaanse klinieke gebruik maak. Sulke individue steek die grens oor deur gebruik te maak van Lesotho paspoorte en by die klinieke word ook geen verdere bewyse gevra voordat mediese sorg aan die individue voorsien word nie. Op dié manier kwalifiseer die meeste individue vir gratis mediese dienste en medisyne.^(94.)

3.2 Skoolonderrig

Die kinders van onwettige vreemdelinge maak ook dikwels van skoolfasiliteite wat deur die staat gesubsidieer word, gebruik. 'n Lid van die Gautengse Wetgewende Raad, Annalize van Wyk, het gedurende Junie 1996 dit gestel dat die Gautengse provinsiale Regering jaarliks meer as R208 miljoen spandeer op die skoolonderrig van 80 000 tot 100 000 onwettige vreemdelinge. Omdat dit nie van die kinders verwag word om bewys van ouers se nasionaliteit te gee nie is dit, ten koste van die belastingbetaler, vir onwettige vreemdelinge maklik om die kinders na Suid-Afrikaanse skole te stuur.^(95.) Langs die Swaziland en Lesotho grense, word busse vol skool kinders daaglik oor die grens vervoer om Suid-Afrikaanse skole by te woon.^(96.) Mediese dienste en skoolonderrig word dus dikwels aan onwettige vreemdelinge deur die Suid-Afrikaanse Regering verskaf, sonder dat enige koste deur die onwettige vreemdelinge aangegaan moet word.

In hierdie verband is dit gedurende 1997 gestel dat: "The amount of money which is wasted on the health of illegal immigrants should receive urgent attention."^(97.) In 'n

poging om die probleem aan te spreek, het Dr Buthelezi 'n beroep op verskeie Departemente soos Welsyn, Behuising en Maatskaplike dienste gedoen om bewyse van identiteit te versoek voordat sekere dienste aan individue gelewer word. Volgens hom, is dié maatreëls nodig "...to ensure that services are focused on our own people, or on those who have been granted permanent residence."^(98.)

Bestaande beramings, soos reeds genoem, toon aan dat die voorsiening van gesondheidsdienste, skoolonderrig, elektrisiteit, water en behuisingdienste die staat gedurende 1995, reeds R400 vir elke burger gekos het. As dié bedrag vermenigvuldig word met 'n onwettige vreemdelinggetal van 2,5 miljoen, soos gedurende 1995 beraam, word dit duidelik dat individue wat hulself onwettig in Suid-Afrika bevind, die belastingbetaler miljoene rande per jaar kos.^(99.) As ook in ag geneem word dat 70 persent van die Suid-Afrikaanse bevolking op 'n permanente basis van mediese dienste afhanklik is en dat slegs 30 persent daarvan vir mediese dienste gelewer kan betaal, hou dit ernstige implikasies in.^(100.)

Dit is dus duidelik dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge 'n addisionele las op Suid-Afrikaanse burgers se toegang tot water, skoolopleiding, vervoer en basiese energiebronne soos vuurmaakhout en water, plaas. Dié las is groot in die plattelandse gebiede, maar op sy ergste in dig bewoonde plakkerswoongebiede naby stede. Groot getalle onwettige vreemdelinge stel onredelike eise vir die voorsiening van mediese, maatskaplike, en opvoedingsdienste, asook water en elektrisiteit. Die Suid-Afrikaanse ekonomie is die sterkste ekonomie in die streek, maar is nie instaat, veral in dié huidige fase van ontwikkeling, om sulke groot getalle individue wat nie Suid-Afrikaanse burgers is nie, met 'n tegemoetkomende "ope deur" beleid te absorbeer of te akkommodeer nie.^(101.)

Benewens die ekonomiese en maatskaplike implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge is daar ook bepaalde politieke implikasies.

4. Politieke implikasies van die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika

Negatiewe houdings van Suid-Afrikaanse burgers teenoor onwettige vreemdelinge, en die moontlike invloed van onwettige vreemdelinge op verkiesings binne Suid-Afrika, is van die belangrike politieke implikasies wat vervolgens bespreek sal word.

4.1 Onwettige vreemdelinge en xenofobie

Die invloed van onwettige vreemdelinge op verskeie terreine van die Suid-Afrikaanse samelewing kan ook gemerk word in die houdings van Suid-Afrikaanse burgers teenoor dié individue. Volgens sommige Suid-Afrikaanse burgers verhoed die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge dat die nodige dienste (byvoorbeeld water, elektrisiteit, mediese dienste en behuising) aan Suid-Afrikaanse burgers voorsien word, en word onwettige vreemdelinge in sommige streke aangespreek as amagrigamba (vreemdelinge wat nie hier hoort nie) en amakwerekwere (hulle wat in 'n vreemde taal praat, hulle wat ons nie verstaan nie). Tydens onderhoud wat deur 'n plaaslike Johannesburgse koerant gevoer is, het inwoners van Johannesburg die volgende oor onwettige vreemdelinge te sê gehad: "Charity begins at home. Our homeless never had the opportunity to own houses before. Now foreigners are coming to frustrate our chances. South Africans should be left alone for now to settle the problems they inherited from the old regime. If these people (illegal aliens) stay, I'm afraid the ambitious RDP is not going to see the light of day. We need to repair our country first and address the problems of housing, health care, electricity and education before we can look at helping foreigners."^(102.)

Ander persone het onwettige vreemdelinge met misdaad, dwelms en VIGS geassosieer. Uitsprake soos die volgende word byvoorbeeld gemaak: "When will the government reinstate influx control? The sooner they do that the better. I now fear for the future of my children, who could get Aids."^(103.)

Verskeie organisasies is ook van mening dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika, negatiewe implikasies inhou. Een so 'n organisasie is die

African Chamber of Hawkers & Independent Businessmen (ACHIB). Volgens die voorsitter van dié organisasie, mnr Lawrence Mavundla, ruïneer onwettige vreemdelinge plaaslike smouse en straatverkopers omdat hulle 'n onregverdige voordeel het in die sin dat hulle gesteelde goedere of goedere wat onwettig ingevoer is (waarvoor geen invoerbelasting betaal is nie), verkoop. Volgens ACHIB, was daar gedurende 1995 meer as 500 000 onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika as smouse werkzaam. Dié getal verteenwoordig meer as 40 persent van die informele handelaars in Suid-Afrika. Gedurende 1995 was daar in Johannesburg alleen 'n beraamde 15 000 smouse en volgens ACHIB was 2 000 van dié getal onwettige vreemdelinge.^(104.)

Die negatiewe gevoel van burgers teenoor onwettige vreemdelinge gaan soms oor tot geweld. Gedurende Oktober 1994 het spanning tussen Xhosa vissers en Ovambos in die Imizamo Yethu informele nedersetting naby Houtbaai in die Kaap, tot geweld oorgegaan. Die Xhosas het die Ovambo's (waarvan baie verdinkte onwettige vreemdelinge) daarvan beskuldig dat hulle die Xhosas van werkgeleenthede beroof deur poste by vissersmaatskappye te aanvaar teen laer lone (vir so min as R30 per skof - bykans die helfte van die normale tarief). Sommige van die Ovambo's het die land binnegekom op inkomende vissersbote vanaf Namibië. Aangesien bykans geen doeane of immigrasiekontroles gedurende 1994 in Kaapstad se hawe bestaan het nie, kon die onwettige vreemdelinge sonder moeite van die vissersbote afstap en werk begin soek.^(105.)

Gedurende Desember en Januarie 1995 het gewapende bendes in Alexandra 'n gesamentlike optrede teen onwettige vreemdelinge geloods in 'n poging om hulle uit die dorpsgebied te dryf. Onwettige vreemdelinge se besittings is uit hulle huise gegooi, sommige s'n is selfs gesteel en van die onwettige vreemdelinge se huise is afgebrand. Ander onwettige vreemdelinge is op die dra-mars metode tot by die plaaslike polisie stasie vergesel, en plaaslike inwoners het daarop aangedring dat hulle onmiddellik verwyder word. Volgens die inwoners het die onwettige vreemdelinge werkgeleenthede van Suid-Afrikaanse burgers gesteel deur vir minder lone te werk en bereid was om onder swakker omstandighede te werk.^(106.) 'n Ander voorbeeld is dié van Johannesburgse smouse wat gedurende September 1997 'n optog in die middestad van Johannesburg teen onwettige vreemdelinge wat ook goedere in die stad smous, geloods het. Dié optog

het gewelddadig geraak toe betogers begin om winkelvensters stukkend te slaan, vreemdelinge aan te rand en vreemdelingsmense se goedere te steel. Volgens die verteenwoordiger van die Greater Johannesburg Hawker's Planning Committee was die plaaslike smouse van plan om alle smouse van ander state met geweld uit Johannesburg te dryf en het die onwettige vreemdelinge daarvan beskuldig, dat hulle verantwoordelik was vir die afname in besigheid wat deur die plaaslike smouse ondervind is. "They sell their goods cheaply and we cannot compete with them. This way our business is destroyed. And they also sell counterfeit goods."^(107.)

Die toenemende xenofobiese gevoel teenoor onwettige vreemdelinge word bevestig deur 'n opname deur die RGN, wat gedurende 1994 en 1995 gedoen is. Volgens die opname van Oktober 1994 was 56 persent van Suid-Afrikaanse burgers van mening dat die regering strenger teen onwettige vreemdelinge moet optree. Teen Februarie 1995 het die persentasie tot 72 persent gestyg.^(108.)

Gedurende 1996 het verdere opnames in dié verband getoon, dat die mate van xenofobie onder verskillende bevolkingsgroepe verskil.^(109.)

Tabel VI

Swart			Gekleurd			Blanke			Asiër		
21%	56%	22%	5%	77%	18%	1%	93%	6%	14%	65%	21%
(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)

Slutel:

- (1) - die toename van onwettige vreemdelinge is positief;
- (2) - die toename van onwettige vreemdelinge is negatief; en
- (3) - onseker of nie een van bogenoemde twee.^(110.)

Volgens dié opname was ook bykans twee-derdes (65 persent) van die respondente van mening dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge 'sleg' of 'baie sleg' vir Suid-Afrika is. Boonop was 80 persent van die respondente ten gunste van die maatreëls wat deur die regering beplan word om die toenemende getalle onwettige vreemdelinge

te verminder, deur grensbeheer te versterk; 65 persent was ten gunste van uitsetting; en 73 persent was ten gunste van strafmaatreëls teen werkgewers wat onwettige vreemdelinge in diens neem. Dié opname gee 'n goeie aanduiding van die Suid-Afrikaanse publiek se gevoel oor die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika. Duidelik bestaan 'n hoë mate van xenofobie onder die publiek. Die houdings van verskeie van die onderskeie politieke partye in die RSA oor onwettige vreemdelinge sal in die volgende hoofstuk bespreek word.^(111.)

4.2 Onwettige vreemdelinge se moontlike invloed op verkiesings in die RSA

Om die effek van onwettige vreemdelinge op toekomstige verkiesings te bepaal is dit nodig om die volgende in ag te neem.

'n Persoon moet in besit wees van 'n identiteitsdokument alvorens die persoon toegelaat word om te stem. 'n Identiteitsdokument bevestig 'n persoon se identiteit en dui 'n persoon se burgerskap en ouderdom aan. Deur die besit van 'n identiteitsdokument verseker die individu dat hy/sy die magtiging besit om 'n stembrief te ontvang en te stem. Gedurende 1993, net voor die 1994 verkiesings, het sowat 85 persent van alle potensiële stemgeregtigdes in Suid-Afrika identiteitsdokumente, besit. In enige demokrasie, soos Suid-Afrika, is dit noodsaaklik dat alle burgers die geleentheid gegee word om identiteitsdokumente te bekom. Sodoende sal aan alle burgers die geleentheid gegee word om te stem ten tye van 'n verkiesing.^(112.)

Indien 'n persoon aansoek doen om 'n identiteitsdokument, word 'n deeglike ondersoek geloods waartydens die burgerskapstatus van beide die applikant en die applikant se ouers, ondersoek word. Soos reeds genoem, word identiteitsdokumente slegs aan Suid-Afrikaanse burgers en permanente inwoners uitgereik, en nie aan persone wat Suid-Afrika tydelik besoek nie. In die geval waar individue wel permanente inwoners van Suid-Afrika is, maar nie burgerskapstatus ontvang het nie, sal dié inligting in die identiteitsdokument aangetoon word en dié persoon sal nie toegelaat word om te stem nie.^(113.)

Onwettige vreemdelinge poog dikwels om Suid-Afrikaanse identiteitsdokumente op oneerlike wyses te bekom. 'n Betroubare stelsel bestaan egter om die grootskaalse gebruik van vervalste identiteitsdokumente te verhoed. Vingerafdrukke van elke applikant word geneem en vergelyk met die vingerafdrukrekords van reeds uitgereikte identiteitsdokumente. Die metode verhoed 'n persoon om 'n tweede identiteitsdokument, onder 'n verskillende naam, uit te neem. Vingerafdrukke wat van 'n applikant geneem word, word ook vergelyk met vingerafdrukrekords van die Departement van Binnelandse Sake. Dié rekords bevat onder andere vingerafdrukke van kontrakarbeiders uit buurstade en onwettige vreemdelinge wat gedurende die afgelope paar jaar aangekeer en verwyder is. Teen 1993 het die Departement al ongeveer 27,5 miljoen stalle vingerafdrukke besit wat gebruik kon word om persone wat in die besit is van vervalste identiteitsdokumente, te identifiseer.^(114.)

Die vele verskillende fisiese kenmerke van die Suid-Afrikaanse bevolking en die verskeidenheid kulture en tale binne Suid-Afrika, bemoeilik die identifiseringsproses van onwettige vreemdelinge. Hoe meer volledig die bevolkingsregister, hoe meer prakties uitvoerbaar die proses om die onwettige vreemdelingbevolking in Suid-Afrika te beheer, maar 'n tekort aan fondse en mannekrag bemoeilik die proses tot 'n groot mate.^(115.)

Ten spyte van bogenoemde, het onwettige vreemdelinge, tot 'n mate, 'n invloed op die 1994 verkiesings gehad. Volgens 'n studie gedoen deur Reitzes en Bam het verskeie verteenwoordigers van politieke partye met die aanloop tot die 1994 verkiesings, immigrante (beide wettig en onwettig) se ondersteuning vir die onderskeie politieke partye gewerf, en hulle aangemoedig om identiteitsdokumente (hoofsaaklik tydelike identiteitsdokumente) in die hande te kry, wat hulle in staat sou stel om te stem. Gevolglik sien dié migrante (beide wettig en onwettig), wat gedurende die 1994 verkiesings gestem het, hulself as aanvaarde Suid-Afrikaanse burgers of permanente inwoners met gevestigde belange in die Suid-Afrikaanse staat, ekonomie en gemeenskap.^(116.)

Sulke individue is ook van mening dat hulle daarop geregtig is om in daaropvolgende verkiesings te stem. "They now perceive attitudes to have hardened against them since the 1994 elections. Thus their expectations of South African citizenship have been

raised and frustrated in a relatively short time. This has eroded the credibility and legitimacy of immigration policy in particular, and the new government in general."^(117.)

Gedurende die proses van die opstel van die nuwe Suid-Afrikaanse Grondwet na die 1994 verkiesings, het die vraag ontstaan oor die moontlike invloed van onwettige vreemdelinge op toekomstige verkiesings. Daar is selfs voorgestel dat onwettige vreemdelinge toegelaat moes word om aan verkiesings deel te neem. Wêreldwyd word dit egter as algemene gebruik aanvaar dat slegs die burgers van 'n staat die reg besit om aan die verkiesings deel te neem, en sodoende die politieke toekoms van die bepaalde staat te bepaal. Die vereiste dat 'n individu 'n burger van 'n bepaalde staat moet wees alvorens so 'n persoon mag stem, is dus nie uitsluitlik (uniek) aan Suid-Afrika nie. Soos ook in ander dele van die wêreld, moet hierdie vereiste gerespekteer en erken word.^(118.)

Onwettige vreemdelinge is nie die enigste persone wat uitgesluit word in die verkiesingsprosesse van state nie. Individue wat 'n bepaalde staat tydelik besoek, of tydelik in 'n staat werksaam is, word ook nie toegelaat om aan verkiesings deel te neem nie. Dieselfde maatreël geld vir wettige immigrante wat nie Suid-Afrikaanse burgers word nie. Dit is belangrik om in gedagte te hou dat geen verandering rakende bogenoemde maatreëls deur die Suid-Afrikaanse Regering beoog word, wat toekomstige verkiesings betref nie.^(119.)

4.3. Interstaatlike wrywing

In sommige gevalle kan die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in 'n bepaalde staat tot konflik tussen die "sturende" en die "ontvangende" staat, lei. Die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika is soms die oorsaak van spanning tussen die Zimbabwiese en Suid-Afrikaanse Regerings. Gedurende die afgelope paar jaar is duisende onwettige vreemdelinge uit Suid-Afrika verwyder en na hulle tuisstate, teruggestuur. Volgens die Zimbabwiese Regering verhoog die grootskaalse uitsetting van onwettige vreemdelinge ekonomiese onstabiliteit na die "sturende" staat (Zimbabwe) wat dan weer 'n hernude behoefte laat ontstaan om te migreer. Alhoewel die Zimbabwiese Minister van Binnelandse Sake alle Zimbabwiese burgers vroeg in 1996

versoek het om Suid-Afrika nie onwettig binne te gaan nie, het die Zimbabwiese Adjunk-Minister van Nywerheid, Simon Moyo, 'n beroep op die Suid-Afrikaanse Regering gedoen om die tempo waarteen uitsetting plaasvind, te verminder.^(120.) Volgens hom sou die voortdurende, grootskaalse uitsetting van onwettige vreemdelinge rampspoedige implikasies vir Zimbabwe, waar meer as twee miljoen burgers werkloos is, inhou.^(121.)

Druk word ook uit ander state in die streek op Suid-Afrika uitgeoefen om uitsettings van onwettige vreemdelinge te verminder en stop te sit. Tydens 'n besoek het President Chissano van Mosambiek dit gestel dat vyandelike houdings teenoor onwettige vreemdelinge stopgesit moet word. Hy het dit ook gestel dat: "Our citizens know no boundaries. They regard themselves as an integral part of each of our countries. Therefore they do not feel like aliens."^(122.) Gedurende Augustus 1997 het die plaaslike owerhede in die Moamba provinsie in Mosambiek ook hulle kommer uitgespreek oor die groot getalle en tempo waarteen uitsettings van onwettige vreemdelinge vanaf Suid-Afrika, plaasvind. Die administrateur van Moamba, Romao Muthisse, het byvoorbeeld verklaar dat: "These illegal immigrants that the South African government repatriates and leaves in Ressano Garcia, worsen the problems that affect the district." Probleme waarna verwys word is onder andere prostitusie, werkloosheid en rooftogte.^(123.)

Volgehoue, grootskaalse uitsetting van onwettige vreemdelinge kan dus die verhoudings tussen Suid-Afrika en sy buurstate negatief beïnvloed en dit is duidelik dat sommige Suid-Afrikaanse burgers van siening is dat die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge verhoed dat nodige dienste (byvoorbeeld water, elektrisiteit, mediese dienste en behuising) aan Suid-Afrikaanse burgers voorsien word en dat onwettige vreemdelinge verantwoordelik is vir die groeiende werkloosheidsyfer in Suid-Afrika. In verskeie gevalle was dié negatiewe gevoel teenoor onwettige vreemdelinge so erg dat dit tot verskeie voorvalle van geweld gelei het. Dit is ook duidelik dat onwettige vreemdelinge 'n invloed op vorige en toekomstige verkiesings kan hê, en dat sommige individue (waaronder onwettige vreemdelinge) van mening is dat hulle geregtig is op stemreg binne Suid-Afrika, al voldoen hulle nie aan die wetlike vereistes wat gestel word nie.

5. SAMEVATTING

Soos uit dié hoofstuk blyk, het die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge tot 'n mindere of meerdere mate, 'n invloed op verskeie terreine van die Suid-Afrikaanse samelewing. Tog bestaan vrae en veronderstellings wat nog beantwoord moet word. Een daarvan is die werklike getal onwettige vreemdelinge binne Suid-Afrika. Alhoewel die verskillende beramings 'n aanduiding van getalle onwettige vreemdelinge binne Suid-Afrika gee, kan die werklike invloed van onwettige vreemdelinge op maatskaplike dienste, misdaad, toekomstige verkiesings en die ekonomie, slegs ten volle begryp word indien, onder andere, die werklike getal onwettige vreemdelinge, bekend is.

Aangesien werkgeleenthede in Suid-Afrika skaars is en onwettige vreemdelinge gevolglik dikwels nie werk kan kry, en dus nie skuling of voedsel kan bekostig nie, pleeg onwettige vreemdelinge ook misdade om 'n bestaan te maak en hulself sodoende te kan onderhou. Boonop ontvang onwettige vreemdelinge dikwels die minimum lone vir werk wat aan hulle gebied word. Dit is dus in baie gevalle vir onwettige vreemdelinge meer winsgewend om by misdaad betrokke te wees as om vir 'n werkgewer te werk wat die minimum lone betaal en/of waar die onwettige vreemdeling in swak omstandighede moet werk. Dit is duidelik dat die benarde situasie waarin onwettige vreemdelinge hulself bevind, hulle soms dwing om 'n misdaad te pleeg. Die feit dat sommige onwettige vreemdelinge Suid-Afrika binnekom spesifiek met die doel om misdaad te pleeg, moet egter ook in gedagte gehou word.

Die betrokkenheid van onwettige vreemdelinge by verskeie misdade soos die smokkel van dwelms en wapens is in bepaalde gevalle duidelik. Onwettige vreemdelinge dra dus as beide slagoffers en as oortreders van die wet tot die misdaadsyfer in Suid-Afrika, by. Alhoewel onwettige vreemdelinge nie alleen verantwoordelik gehou kan word vir die hoë misdaadsyfer in Suid-Afrika nie, kan die betrokkenheid van onwettige vreemdelinge by veral die smokkel van wapens na Suid-Afrika ernstige probleme vir Suid-Afrika inhou.

Verskillende sienings bestaan in verband met die invloed van onwettige vreemdelinge op

die Suid-Afrikaanse ekonomie. Sommige is van mening dat aangesien onwettige vreemdelinge dikwels bereid is om vir laer lone en in swakker omstandighede te werk, hulle verantwoordelik is vir 'n verlaging in loonvlakke en veroorsaak dat minder werkgeleenthede vir Suid-Afrikaanse burgers beskikbaar is. Die indiensneming van onwettige vreemdelinge in verskeie sektore word dus as 'n baie groot probleem gesien. Volgens hierdie siening plaas die groot getal onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika buitengewone ekonomiese druk op die staat en verlaag terselfdertyd die regering se kapasiteit om die nodige dienste aan Suid-Afrikaanse burgers te lewer.

Ander redeneer egter dat die siening dat onwettige vreemdelinge tot 'n mate verantwoordelik is vir die feit dat Suid-Afrikaanse burgers werkloos is, onwaar is en dat meer navorsing nodig is om te bevestig dat werkgewers onwettige vreemdelinge slegs in diens neem omdat hulle onder die indruk is dat onwettige vreemdelinge maklik misbruik kan word. Volgens hulle is Suid-Afrikaanse burgers dikwels nie bereid om bepaalde werk te doen nie, en onwettige vreemdelinge word dan in dié posisies aangestel.

Dit is ook duidelik dat 'n groot gedeelte van die Suid-Afrikaanse publiek negatief is oor die teenwoordigheid van groot getalle onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika en in sommige gevalle het hierdie negatiewe gevoel oorgegaan tot geweld. Duidelik bestaan 'n hoë mate van xenofobie onder die publiek.

Die invloed van onwettige vreemdelinge op die bespreekte terreine skyn basies negatief te wees, en volgens statistiek skyn dit asof die getalle onwettige vreemdelinge in Suid-Afrika bly toeneem. Die negatiewe invloed wat onwettige vreemdelinge op die verskeie terreine het, lewer grootskaalse probleme en uitdagings vir die Suid-Afrikaanse Regering, en die omvang van die probleem kan alleen verminder word as die oorsake daarvan ook meer effektief aangespreek kan word. Solank as wat die streek as geheel onder politieke onstabiliteit, ekonomiese agteruitgang en omgewingsdegradasie gebuk gaan, sal Suid-Afrika 'n gewilde bestemming vir individue op soek na 'n beter lewe en werksomstandighede bly; sal onwettige vreemdelinge toegang soek tot dienste soos skoolonderrig en mediese sorg; en sal onwettige vreemdelinge aanhou om 'n invloed op die misdadaatsituasie in Suid-Afrika te hê.

Die teenwoordigheid van onwettige vreemdelinge het dus wel 'n invloed op verskeie terreine in Suid-Afrika. In die volgende hoofstuk word die Suid-Afrikaanse Regering se beleid teenoor onwettige vreemdelinge en amptelike inisiatiewe deur die regering om die onwettige vreemdelingprobleem die hoof te bied, bespreek. Die nie-amptelike standpunte van bepaalde politieke partye in Suid-Afrika; nie-regeringsorganisasies (byvoorbeeld vakbonde en informele handelaars); Suid-Afrika se buurstate; asook die aanbevelings van die *Groenskrif op Internasionale Migrasie*, word ook kortliks bespreek.

VERWYSINGS

1. Minnaar, A, 1996, *"Impact of Illegals on the Economy and on Crime in South Africa and Preventative Measures"*, in Minnaar, A, and Hough, M (eds), Causes, extent and impact of clandestine migration in selected southern African countries with specific reference to South Africa, Centre for Sociopolitical Analysis, Human Sciences Research Council and Institute for Strategic Studies, University of Pretoria, p 212.
2. Reitzes, M, 1997, *"Undocumented migration: Dimensions and dilemmas"*, Paper prepared for the Green Paper Task Group on International Migration, p 8.
3. Solomon, H, 1997, "Immigration and Security in South Africa", *Communication*, no 4, p 5.
4. Reitzes, *op cit*, p 3.
5. Solomon, *op cit*, p 5.
6. Minnaar, *"Impact of Illegals on the Economy and on Crime..."*, in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 212.
7. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 9-11 Mei 1995, no 5, column 1152.
8. RSA, *Media Briefing by M Buthelezi*, Minister of Home Affairs, 12 February 1998, p 6.
9. Minnaar, *"Impact of Illegals on the Economy and on Crime..."*, in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 212.
10. Solomon, *op cit*, p 5.
11. Minnaar, *"Impact of Illegals on the Economy and on Crime..."*, in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 212.
12. Solomon, H, 1996, "Strategic perspectives on illegal immigration into South Africa", *African Security Review*, vol 5, no 4, p 10.
13. *Race Relations Survey 1992/1993*, 1993, South African Institute of Race Relations (SAIRR), Johannesburg, p 262; *Race Relations Survey 1993/1994*, 1994, SAIRR, Johannesburg, p 93; *Race Relations Survey 1995/1996*, 1996 SAIRR, Johannesburg, p 32; *Race Relations Survey 1996/1997*, 1997, SAIRR, Johannesburg, p 48 en inligting verkry van die Departement van Binnelandse Sake.

14. Solomon, "*Immigration and security in South Africa*", *op cit*, p 6.
15. *Ibid.*
16. *Beeld* (Johannesburg), 1997/01/15.
17. *The Star* (Johannesburg), 1997/10/10.
18. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 212.
19. *Ibid.*
20. *Ibid*, p 214.
21. *Ibid.*
22. *Beeld* (Johannesburg), 1997/02/23.
23. Solomon, "*Immigration and Security in South Africa*", *op cit*, p 6.
24. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 213.
25. *Ibid*, p 214.
26. RSA: *National Crime Prevention Strategy*, 1996, Document by an Inter-departmental Strategy Team consisting of the Department of Correctional Services, Defence, Intelligence, Justice, Safety and Security and Welfare, p 35.
27. Solomon, "*Immigration and Security in South Africa*", *op cit*, p 6.
28. *Beeld* (Johannesburg), 1997/01/15.
29. "The SANDF's role and contribution to the National Crime Prevention Strategy during 1996", 1997, *CSANDF Internal Communication Bulletin*, no 3, p 1.
30. Oosthuizen, G, "*Shooting the golden goose: small arms proliferation in Southern Africa*", Paper presented at a conference organised by SAIIA, the World Peace Foundation and the Institute for Defence Policy on War and Peace in Southern Africa, Jan Smuts House, Johannesburg, 4-6 August 1996, p 13.
31. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 214.
32. Solomon, "*Immigration and Security in South Africa*", *op cit*, p 6.
33. Inligting verkry vanaf die Suid-Afrikaanse Polisiediens, (Geïntegreerde Databasis).
34. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 215.
35. *Ibid.*
36. *Rapport* (Johannesburg), 1998/01/18.

37. *The Star* (Johannesburg), 1997/01/17.
38. Minnaar, "Impact of Illegals on the Economy and on Crime...", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 210.
39. *Ibid.*
40. *Ibid*, p 211.
41. *Ibid.*
42. *Ibid*, p 216.
43. *Ibid*, p 213.
44. *Rapport* (Johannesburg), 1998/01/18.
45. Minnaar, "Impact of Illegals on the Economy and on Crime...", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 216.
46. *Ibid*, p 213.
47. Solomon, H, 1994, "Migration in Southern Africa: a comparative perspective", *Africa Insight*, vol 24, no 1, p 65.
48. *Ibid.*
49. Solomon, H, 1996, "Illegal immigrants in South Africa: Causes, conditions and strategies to cope with it", in Deng, L A and Tjonneland, E N (eds), South Africa: Wealth, Poverty and Reconstruction, Chr. Michelsen Institute and Centre for South African Studies, University of the Western Cape, p 127.
50. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 11 May 1995, no 5, column 1152.
51. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 20-23 May 1996, no 6, column 1656.
52. RSA, *Draft White Paper for a Population Policy*, 1996, Proposed Population Policy and Strategies for South Africa, Ministry for Welfare and Population Development, Notice 1544 of 1996, p 11.
53. RSA, Press Release: Department of Home Affairs, *Dr Buthelezi on appointing alien employees*, 22 July 1996.
54. "After amnesty: the future of foreign migrants in South Africa", Keynote address by Dr Buthelezi, Minister of Home Affairs at the Southern African Migration Project's Conference, 20 June 1997, p 6.
55. Solomon, "Illegal immigrants in South Africa...", *op cit*, p 127.
56. Reitzes, *op cit*, p 6.

57. Minnaar, A, 1996, "*Xenophobia and reasons for resentment*", in Minnaar, A and Hough, M (eds), Who goes there?: Perspectives on clandestine migration and illegal aliens in southern Africa, HSRC Publishers Pretoria, p 200.
58. *The Argus* (Cape Town), 1996/01/16 and *Mail and Guardian* (Johannesburg), 1996/09/23.
59. Reitzes, *op cit*, p 6.
60. Minnaar, "*Illegals in South Africa: Historical Overview*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 117.
61. *Ibid.*
62. *Ibid*, p 118.
63. Crush, J, 1997, "Covert operations: Clandestine migration, temporary work and immigration policy in South Africa", *Migration Policy Series*, Institute for Democracy in Africa, p 17.
64. Minnaar, "*Illegals in South Africa: Historical Overview*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 118.
65. RSA, *Debates of the National Assembly* (Hansard), 7 June 1996, no 8, column 2164.
66. Solomon, "*Strategic perspectives on illegal immigration into South Africa*", *op cit*, p 11.
67. *Ibid.*
68. *Ibid.*
69. *Ibid.*
70. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, 211.
71. RSA, *Debates of the National Assembly* (Hansard), 11 May 1995, no 5, column 1146.
72. RSA, *Debates of the National Assembly*, (Hansard), 18 April 1997, no 5, column 1243.
73. *Growth, Employment and Redistribution: a macroeconomic strategy*, <http://www.sacs.org.z...nce/home/macroeco.htm>, p 1.
74. *Ibid.*

- A Research Review of the policies surrounding the issue of the free movement of people across borders with specific reference to southern Africa, and the particular effect thereof on South Africa*, 1995, Centre for Sociopolitical Analysis, Human Sciences Research Council at the request of the Department of Home Affairs, Pretoria, p 44.
75. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 17 April 1997, no 5, column 1264.
  76. RSA, *Media Briefing of die Minister of Home Affairs*, Dr Buthelezi, 12 February 1998, p 6.
  77. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 209.
  78. RSA: *Media Briefing of the Minister of Home Affairs*, Dr Buthelezi, 12 February 1998, p 6.
  79. RSA: *Departement van Buitelandse Sake*, 1998/03/25.
  80. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 209.
  81. *A Research Review of the policies surrounding the issue of the free movement of people across borders with specific reference to southern Africa, and the particular effect thereof on South Africa*, 1995, Centre for Sociopolitical Analysis, Human Sciences Research Council at the request of the Department of Home Affairs, Pretoria, p 44.
  82. Solomon, H, 1995, "*Illegal aliens in South Africa: causes, conditions and strategies to cope with it*", Paper presented to IOM-UNFPA Symposium on migration, Pretoria, 22 August, p 10.
  83. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 17 April 1997, no 5, column 1275.
  84. *Ibid*, column 1297.
  85. Solomon, "*Strategic perspectives on illegal immigration into South Africa*", *op cit*, p 9.
  86. Solomon, "*Illegal aliens in South Africa*", *op cit*, p 10.
  87. "Economic Impact of AIDS", 1997, *The Futurist*, vol 3, no 1, p 4.
  88. "Migration: the status quo and prospects for southern Africa", 1993, *ISSUP Bulletin*, Instituut vir Strategiese Studies, no 5, p 8.
  89. Galloway, M, 1997, "Seventh national HIV survey results released", *AIDS Bulletin*, vol 6, no 1, p 1-2.
  90. Solomon, "*Strategic perspectives on illegal immigration into South Africa*", *op cit*, p 9.

91. *A Research Review of the Policies surrounding the issue of the free movement of people...*, *op cit*, p 44.
92. *Beeld* (Johannesburg), 1995/07/20.
93. RSA, *Press Release*, The Department of Home Affairs, 15 Februarie 1996, p 21.
94. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 209.
95. *South African Survey 1996-1997*, 1997, South African Institute of Race Relations, Johannesburg, p 45.
96. Minnaar, "*Illegals in South Africa: Historical Overview*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 117.
97. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 21-25 April 1997, no 6, column 2006.
98. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 18 April 1997, No 5, column 1244.
99. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 209.
100. RSA, *Debates of the National Assembly (Hansard)*, 21-25 April 1997, no 6, column 2013.
101. Minnaar, "*Impact of Illegals on the Economy and on Crime...*", in Causes, extent and impact of clandestine migration..., *op cit*, p 209.
102. "*Migration to South Africa: problems, issues, and possible approaches for organised labour*", 1994, Research report commissioned by Cosatu, National Labour and Economic Development Institute, p 24.
103. *Ibid.*
104. Minnaar, A and Wentzel, M, 1995, "Illegal immigrants: the great unwanted or desirable citizens", *Information Update*, Centre for Socio-political analysis, Human Sciences Research Council, vol 5 , no 2, p 2.
105. *Ibid*, p 3.
106. *Ibid.*
107. *The Star* (Johannesburg), 1997/08/14.
108. Solomon, "*Strategic Perspectives on illegal immigration into South Africa*", *op cit*, p 11.
109. Scutte C, Shaw, M and Solomon, H, 1997, "Public attitudes regarding

undocumented migration and policing/crime", *African Security Review*, vol 6, no 4, p 6 and p 9.

110. *Ibid.*

111. *Ibid*, p 9.

112. ISSUP Bulletin, *op cit*, p 11.

113. *Ibid.*

114. *Ibid*, p 12.

115. *Ibid.*

116. Reitzes, *op cit*, p 9.

117. *Ibid.*

118. ISSUP Bulletin, *op cit*, p 11.

119. *Ibid.*

120. Hough, M, 1995, "Illegal aliens in South Africa: Causes and facilitating factors", *Strategic Review*, vol XVII, no 1, p 16.

121. Solomon, "*Illegal aliens in South Africa*", *op cit*, p 16.

122. Hough, *op cit*, p 16.

123. Mozambique News Agency, 1997, *AIM Reports*, no 116, p 4.